

RIIGIKOGU

IV koosseis.

II istungjärk. 8. koosolek. 8. oktoobril 1929.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.
2. Teatamine K. Soonberg'i lahkumisest asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse Riigikogu rühmast ja jäämisest Riigikogusse erapooletuna.
3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest ja aruandest.
4. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest juulikuul.
5. Komisjonide täiendavad valimised.
6. Tööliste vanemate seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.
7. Seadus tööaja kohta tööstusettevõtetes — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.
8. Tartu ülikooli üliõpilaste õppelaenu seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.
9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 2 — J. Loosalu' ettepanek.
10. Riiklikkude põllumajanduslikkude laenude liitmise seaduse muutmise seadus — J. Loosalu' ettepanek.
11. Haiguse, töövõimetuse ja vanaduse vastu ning leskede ja vaestelaste kindlustamise seadus — L. Johanson'i ettepanek.
12. ja 14. Läbirääkimised päevakorrapunktide 8., 9. ja 10. puhul.
13. V. Kaaver'i kolmeks koosolekuks väljaheitmine.
14. Sisupunkt 12. järg.
15. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.

Riigivanem **O. Strandman**: Eilsel koosolekul otsustas Riigikogu võtta tänasesse

päevakorda 7. punktiks: läbirääkimised Riigivanema teadaande puhul Vabariigi Valitsuse lähemate ülesannete kohta. Kuna see terve küsimus väga on seotud meie üldise majandusepolitikaga, ja kuna päevakorra 8. ja 9. punkt käsitavad meie tollitariife, siis oleks loomulik, et nende kohta korraga läbirääkimisi peetaks, missuguse ettepaneku mina kavatsen teha pärastpoole. Praegu ei saa seda teha, seletan pärastpoole mispärast. Praegu teen ettepaneku,

muuta päevakorra järjekorda, võtta enne p.p. 8 ja 9 ja siis 7,

sellepärast, et p.p. 8. ja 9. juures võib Riigikogu otsustada, et need otsekohe komisjoni anda ja mitte I lugemisele asuda, siis kaoks mul võimalus ettepanekut teha, läbirääkimisi otsekohe pidada. Kui aga 7. punkt veel pärast p.p. 8. ja 9. on, ja Riigikogu peaks otsustama p.p. 8 ja 9 komisjoni anda, ilma et siin läbirääkimisi oleks I lugemisel, siis jääks 7. punkt veel järele ja siis võiks selle juures üldläbirääkimisi pidada.

Nii et esialgul teen ettepaneku, võtta p. 7. pärast p p. 8. ja 9.

J. Voiman'i (stp) ja A. Anderkopp'i (töer) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised; Riigivanema ettepanekul paigutatakse 7. punkt pärast 8. ja 9. punkti.*)

2. Teatamine K. Soonberg'i lahkumisest asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse Riigikogu rühmast ja jäämisest Riigikogusse erapooletuna.

Juhataja: Rkl. Soonberg teatab, et tema, olles valitud Riigikontrolöriks, lahkub asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse Riigikogu rühmast, ühtlasi Riigikogu liikmeks erapooletuna edasi jäädes.

*) Päevakorra-punkt 7, vastuvõetud järjekorras punkt 10: Läbirääkimised Riigivanema teadaande puhul Vabariigi Valitsuse lähematest ülesannetest. Päevakorra-punkt 8: Tolli põhitariifide §§ 55, 57 ja 88 muutmise ja täiendamise seadus — Vabariigi Valitsuse ettepanek. Päevakorra-punkt 9: Tolli põhitariifide §§ 183, 187, 188 ja 199 muutmise ja täiendamise seadus — Vabariigi Valitsuse ettepanek.

3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest ja aruandest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. Suguhaiguste vastu võitlemise seaduse muutmise seaduse sotsiaalkomisjoni;

2. Laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes käiva seaduse § 20. (RT 68 — 1924. a., seadus nr. 30) muutmise seaduse sotsiaalkomisjoni;

3. vähemusrahvuste keelte seaduse üldkomisjoni;

4. Eesti vabariigi 1928./29. a. eelarve täitmise ja kassa aruande riigi majapidamise aruande komisjoni.

4. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumiste kohta juulikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 8, lisa nr. 3.)

5. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni K. Ast'i asemele L. Johanson (stp), J. Klesment'i asemele A. Oinas (stp), P. Schütz'i asemele E. Joonas (stp) ja M. Juhkami asemele A. Anderkopp (töer); üldkomisjoni M. Mihkelson'i asemele A. Rei (töer);

maakomisjoni J. Klesment (stp, Riigikogust tagasiastunud J. Vainu asemele);

sotsiaalkomisjoni A. Sirro asemele L. Johanson (stp);

riigikaitse komisjoni E. Joonas (stp, Riigikogust tagasiastunud J. Vainu asemele);

koosseisu komisjoni K. Ast'i asemele P. Schütz (stp);

kodukorra komisjoni M. Mihkelson'i asemele A. Rei (stp);

riigi majapidamise aruande komisjoni B. Eilman'i asemele A. Oinas (stp).

6. Tööliste vanemate seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni.

7. Seadus tööaja kohta tööstusettevõtetes — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni.

8. Tartu ülikooli üliõpilaste õppelaenu seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu haridusekomisjoni.

9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 2 — J. Loosalu' ettepanek.

J. Loosalu' (as) ettepanekul antakse seaduseelnõu maakomisjoni.

10. Riiklikkude põllumajanduslikkude laenude liitmise seaduse muutmise seadus — J. Loosalu' ettepanek.

J. Loosalu' (as) ettepanekul antakse seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni.

11. Haiguse, töövõimetuse ja vanaduse vastu ning leskede ja vaestelaste kindlustamise seadus — L. Johanson'i ettepanek.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni.

12. Läbirääkimised päevakorra-punktide 8. 9. ja 10. puhul. (Vaata noot lhk. 67.)

Riigivanem O. Strandman: Teen ettepaneku,

asuda tolli põhitariifide §§ 55, 57 ja 88 muutmise ja täiendamise seaduse I lugemisele ning pidada läbirääkimisi arutamisele tulev ja kahe järgmise päevakorrapunkti kohta korraga.

Juhataja: (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Majanduseminister J. Zimmermann: Asudes tollitariifide tõstmise küsimuse selgitamisele neis piirides, nagu see praeguse valitsuse poolt teostatud, tuleb eeskätt selgusele jõuda, kuisuurt ala see meie majanduseelus üldse ja kaubanduses ja tööstuses eriti puudutab. Jättes kõrvale tollitariifide kõrgendamise apelsinide, banaanide ja teiste välismaa puuviljade alal, mis Vabariigi Valitsuse poolt juba suvel läbi viidi ja mille üle vaidlused, kas tähendatud samm meie rahvamajanduses kasulik olnud, näivad lõppevat.

Tuleb vaatlemise alla viimane tollitariifide kõrgendamise küsimus, mis Vabariigi Valitsuse otsusega 14. septembrist, s.a. ajutiselt maksma pandi ja mis teravaid arvustusi niihästi seltskonnas, kui ka ajakirjanduses esile kutsunud.

Tähendatud Vabariigi Valitsuse otsusega on tollid tõstetud tollipõhitariifide § 187. p.p. 1, 2 ja 3, § 188. p.p. 1, 2 ja 3, § 199. p. 1, § 55. p.p. 1 ja 6, § 57. p. 1, § 83. p. 3, § 183. p.p. a ja b ja § 183. p.p. 2-a ja 2-b. Sellega puudutab tollikõrgendus tekstiilsaaduste alal plegitud puuvillaseid kangaid, samuti värvitud, kirjult koetud, värviga ületrükitud ja merseriseeritud puuvillariiet. Villastest kangastest on tollikõrgenduse alla läinud need, mida ühes kilogrammis üle 5 ruutmeetri. Need on õhukesed sordid, mida tarvitatakse naisterahvaste kleidiriieteks ja kallimad voodririided.

Nahkkauba alal kuuluvad kõrgenduse alla lakknahk, tallannahk, mööblinahk ning jalannõud nahast ja kummist. Loetletud artikleid tarvitab meie ostjaskond suurel määral, ja sissevedu välismailt ulatub üksi miljonitesse kroonidesse. Nii puudutab tähendatud tollikõrgendus võrdlemisi suurt ala meie rahvamajanduses. Tekib küsimus, mis sundis valitsust sarnast radikaalset abinõu meie kaubandusepoliitika ette võtma, nagu seda on tollitariifide tõstmine, ja miks puudutas tähendatud tollikõrgendus eriti loetletud tööstusesaadusi. Enne, kui neile kardinaalsetele küsimustele vastata, peatume pisut tollideküsimuse juures üldse ja tollide käsitlemisel tähendatud juhul eriti. Teatavasti on tollimaks kaudne maksustamise abinõu ja sellepärast kuulub see oma iseloomu poolest modernse maksustamisviisi seisukohast vaadatuna, mis otsekohe maksustamise õiglasemaks peab, ülekohtusemate või puudulikamate maksustamisviiside hulka, eriti siis, kui tollimaksu riigikassa sissetulekute suurendamiseks, s. o. otse fiskuse huvides kasutatakse. Kuid kõigil on teada asjaolu, et tolle mitte ainult fiskuse huvides ei kasutata, vaid tollid on ka riigivõimu käes abinõuks omamaa tööstuse arendamiseks ja selle kaitsmiseks tugevama välistööstuse konkurentsi vastu.

Nii ei ole ka Vabariigi Valitsuse poolt maksmapandud tollikõrgenduse eesmärk riigikassa tulude suurendamine, vaid tähendatud tollide kõrgendust tuleb kohelda kui kaitse- või dumpingu vastu võitlemise tolle.

Siin tekib tahtmata küsimus, kas meie tööstus tähendatud saaduste alal tarvitab niisugust radikaalset kaitset, kui 100% tollide kõrgendus on, ja kas on ta niisugust ohvrit väärt. Leiavad ju paljudki meie avalikud tegelased, et meie tekstiiltöösturid juba nüüdki kõrgete kaitsetollide tõttu tarvitlikul määral oma tööstuse eduka arenemise eest ei hoolitse, mille tõttu nad ka välismaa konkurentsi välja ei kannata ja ka siseturul ennast maksma ei suuda panna. Soovitatakse mõnelt poolt koguni neid oma saatuse hooleks jätta, sest kasulikum

oleks vast nende õiglane surm, kui näljapalga juures töötavate töölistega edasi töötades vireleda. Võibolla on neis etteheidetes omajagu tõtt. Võibolla et meie tekstiiltööstused tõesti hea tahtmise juures oma ümberkorraldamisel rohkem oleksid suutnud teha, kui seni tehtud. Ja võibolla ka, et praegugi neil võimalus on odavamalt oma saadusi produtsseerida. Kuid seni ei ole nähtavasti keegi seda küsimust uurida püüdnud, vähemalt ei ole valitsusel andmeid selle kohta kasutada jäetud. Tarvilik selle küsimuse selgitamine on ja seda tuleb kiiresti teostada, kuid arusaadavalt ei ole see ühe-kahe päeva töö. Paljaste oletuste põhjal aga neid tööstusi hukka mõistma hakata ja nende kaitsest ära öelda Vabariigi Valitsus ei või.

Kui meie tekstiil- ja nahatööstusest käesoleval juhul juttu teha, siis tuleb meil peaaesjalikult arvestada nelja suurema riidevabrikuga: Balti puuvilla-, Kreenholmi puuvilla-, Narva kalevi- ja Sindi kalevivabrikute osaihisustega.

Saapa- ja nahavabrikutest tulevad arvesse võtta peaaesjalikult „Union“i ja „Estoking“i vabrikud.

Mis puutub tekstiiltööstusse, siis olid need Vene ilmariigi turude jaoks sisse seatud, ja arusaadavalt ei suutnud need sel kujul, nagu need Eesti riigile üle tulid, muutunud olukorra nõudeid täita.

Ka puudus turg, mis võimaldas neile täiel koormatusel töötada. Sellest on tingitud vabrikute toodangu kallinemine hoopis suuremal määral, kui seda lubaks oletada meie odava tööjõu ja energia tarvitamine, eriti Narva vabrikutes. Tekkis möödapääsematu tarvidus vabrikute ümberkorraldamiseks meie ja Lääne-Euroopa turunõuete kohaselt. Seepärast oli tarvis uusi kapitale tähendatud tööstustesse investeerida, mille tõttu tehti laene niihästi sisemaal, peaaesjalikult Eesti pangas, kui ka välismaal.

Nagu eelpool tähendatud, puuduvad nende tööstuste ümberkorraldamise ja tegevuse kohta täpsed andmed, kuid tähendatud vabrikute aruannete ja andmete järgi otsustades on nad viimase 3 aasta jooksul uuteks sisseseadeteks ja teisteks ümberkorraldamisteks umbes 5 miljonit krooni investeerinud.

Nende nelja vabriku põhi- ja tagavarakapitalid ulatuvad 21 miljoni kroonini, kuna nende põhivarade väärtus kuni 25 miljoni kroonini ulatub. Samal ajal oli aga tähendatud ettevõtete puhaskasu kokku 265.000 kr., mis 0,8% sissepandud kapitalilt välja teeb ja seega rentabiliteet õige väikeseks osutub, kusjuures väärtuse amortisatsioon ka küllaldaselt läbi ei ole viidud.

Vabrikute vähest kasutoovust seletavad omanikud asjaoluga, et turupuudus niihästi sise- kui ka välismaal end teravalt tunda annab, mille tõttu vabrikud täie koormatusega töötada ei saa. Samuti tulevad suure konkurentsi tõttu välismaal vabrikusaadused väga odavalt, suuremalt jaolt omahinna eest müügile lasta, et vabrikud suurema koormatusega töötada võiksid või neid koguni seisma ei tuleks jätta. Ja siin tekibki tarvidus siseturu laiendamiseks omamaa vabriku toodangule, sest ei ole mõeldav praeguse suure konkurentsi juures niisuguse elujõulise tööstuse kujunemine, kes peasjalikult välisturu peale lootes tegutseda võiks. Suuremaid investeerimise võimalusi vabrikute sisseseadete täiendamiseks ja uuendamiseks, mis neid välismaa tööstustega nende kodumaal konkurentsivõimeliseks teeks, praeguse kapitalivaese konjunktuuri juures vaevalt ette on näha, enne kui meie siseturg omamaa tööstusele kindlustatud ei ole.

Teid siseturu kindlustamiseks on ju mitu. Peasjalikult on soovitatud meil aga omamaa saaduste propagandat ja importööride kaubakrediidi piiramist pankade poolt.

Esimest abinõu on meil aastate jooksul tarvitatud, kuid statistika näitab, et see reaalseid tagajärgi ei ole andnud. Siseturg omamaa tekstiiltööstuse saadustel lõdveneb aasta-aastalt, sellele vaatamata, et vabrikusaaduste kvaliteet tõusnud.

Mis puutub krediitide piiramisse sisseveo alal, siis on see kahtlemata meie kaubanduse tervendamiseks radikaalsem abinõu. Kuid selle läbiviimine tekitab paljugi puhttehnilisi raskusi ja ei ole sugugi paari päeva töö. Teatavasti on meie kaubandus korraldamata. Importeerib ja eksporteerib meil ju pea iga kaupmees, sealjuures kasutades välismaa kaubakrediiti, mis meil ümberrändavate välismaa agentide kaudu kaupmeestele sageli tahtmata kaela määratakse. Samuti puuduvad meil spetsiaalärilid, kes ainult teatavaid artikleid importeerivad. Nii importeerib sageli üks ja sama äri riit ja põllutööriistu, ning pangal on võimata kindlaks teha, missuguse kauba kasuks ta ärimehel veksli diskonteerib. Kahtlemata tuleb meie omamaa saaduste turu kindlustamiseks uusi teid leida ja kõiki võimalusi kasutada, kuid seni kui radikaalsemaid abinõusid ei ole leitud, tuli appi võtta viimane abinõu — tollide tõstmine — ajutiselt kuni olukorra selgitamiseni, sest ootama jääda ja asjal enesel arenda lasta oli valitsuse arvates meie majanduseelul kardetav ja hädaohtlik.

Teadu on ju üldiselt, et meie rahvamajandus viimastel aastatel lootustäratavat pilti ei paku ja eriti viimasel aastal tõsist muret sünnitab. Nii kujuneb meie väliskaubanduse bi-

lanss 1928. a. eest kr. 4.264.000.— passiivseks, ja samuti ületab ka käesoleva 1929. a. esimese 8 kuu sissevedu väljaveo sama aja eest kr. 8.305.300.— võrra.

Arusaadavalt kujunes ühes sellega riigi maksubilanss, mis pikemat aega aktiivne olnud, 1928. a. meie kahjuks passiivseks kr. 71.045.000.— võrra.

(Koosolekut hakkab juhutama teine abiesimees **R. Penno**.)

Vähenevad pikkamisi kuid järjekindlalt ka Eesti panga kattetagavarad jaanuarist 1928. a. 66,82% pealt jaan. 1929. a. 50,12%.

Ka on meie riigikassa vabade summade tagavarad viimastel aastatel kuni viimse võimaluseni kokku kuivanud ja välja laenatud ka suur osa riigi käes olevaid deposiitsummasid.

Näib nii, et suured meie rahva tagavarad on mängu pandud otseki õnnemängijal õnnekatseks suure võidu ootel. Suurt võitu meil aga oodata ei ole. On ju vana tõde, et suuri varu palju kergem kulutada kui neid soetada, ja eriti on see tõde maksev meie riigi ja selle majapidamise kohta, kus rikkad loodusevarad puuduvad, ja iga sendi kogumine raske tööga seotud. Meil tuleb alati mees pidada, et meil oma rahvuskapital sõna tõsisest mõttes veel puudub ja see alles luua tuleb ja sellepärast peame ka oma elamisstandardi kandes jõu kohaselt sisse seadma ning oma riigimajapidamist meie olude kohaselt juhtima, kusjuures meie igakord neid norme tarvitada ja seda mõõdupuud käsitada ei või ega saa, mida meist rikkamad naaberriigid endale lubada võivad. Välja minnes seisukohalt, et meie riikliku majapidamise üheks aluskiviks on meil tööstus, tuli Vabariigi Valitsusel ka selle eest hoolt kanda, et sel majanduseharul võimalus oleks meie majanduse huvides kosuda ja kasvada. Nagu ju eelpool tähendatud valitseb ilmaturul kibe heitlus tööstusesaaduste turgude leidmiseks, kusjuures vägevamate ja rikkamate eesmärk on hävitada vähemat ja nõrgemat. Nii näeme sageli, et suured tööstused alla omahinna oma saadusi eksporteerivad, et välismaa konkurentsi hävitada. Niisugust nähtust nimetatakse äriilmas dumpinguks.

Dumpingul on järgmised eesmärgid:]

1) Oma vabriku läbikäiku suurendada või seda alal hoida;

2) välisturge võita ja

3) ära müüa välismaale neid ülejääke, mis omamaal ostjaid ei leia.

Harilikule kodanikule näib, et dumping temale kasu toob, sest ta võimaldab temale saadusi odavamalt osta kui saaduse valmistaja kodumaal. Nii võib praegu sakslane Tallinnas Saksa taskukellu odavamalt osta kui

oma kodumaal, vaatamata sellele, et taskukel-
ladelt Eesti riigile tolli makstud. Samuti on
inglasel grammofoniplaate kasulikum Tallin-
nast kui Londonist osta, kuigi need plaadid
Inglismaal valmistatud.

Niisuguse hinnaodavusega surmab dump-
ping omamaa tööstuse ja siis kujunevad hin-
nad juba teistsuguseks, sest dumpingu ees-
märk ei ole heategevus vaid omakasu.

Kui meie jätaksime oma tekstiiltööstuse
kaitseta ja rahuldaksime oma tarvidusi välis-
maa saadustega dumpinguhindade alusel, mil-
liseks kujuneks siis meie olukord?

Juba üksi eelpooltähendatud 4 suuremas
riidevabrikus leiab tööd umbes 7000 amet-
nikku ja töölist, kellele aastas umbes 4 miljonit
krooni palkadeks ja muuks tasudeks välja
makstakse.

Arusaadavalt ei jää need 4 miljonit krooni
ametnikkude ja tööliste taskutesse seisma, vaid
rändavad kaupmeeste, käsitöölise ja põllu-
meeste kätte, nõnda et tähendatud raha veel
hulgale teistele isikutele teenistust ja leiba
võimaldab.

Peale selle tarvitavad vabrikud tööstuses
palju niisuguseid aineid, mille valmistamiseks
omamaa tööjõudu kasutatakse. Nii tarvitab
Balti puuvillavabrik üksi päevas 7 vagunit
põlevkivi, kuna ka selle tuhk ehitusematerjaliks
— kivideks — ümber töötatakse. Samuti töö-
tab Sindi vabrik suurel määral põletisturvast
välja, mis meie riigi majapidamise seisukohalt
kasulik nähtus. Pealiskaudse arvestamise
järgi maksavad veel tähendatud 4 vabrikut
riigile tolli-, veo-, sadama-, posti-, telefoni-,
margi- ja teisi makse aastas umbes 750.000
krooni. Siia juurde on arvamata veel kindlus-
tuse maksud seltsidele ja protsendimaksud
pankadele. Nagu sellest lühikesest ülevaatest
järeldeb, on tähendatud tööstustel meie riik-
likus majapidamises eluline tähtsus ja selle-
pärast tuleb valitsusel, kui riikliku majanduse-
elu juhil, kindlasti ja otsustavalt reageerida
nähtustele, mis meie majanduseelu organitele
ühel või teisel teel halvavalt võiks mõjuda.

Vaadeldes statistilisi andmeid meie tekstiil-
tööstuse toodangu ja müügivõimaluste kohta
näeme, et siin tunduv nõrgenemine ilmsiks
tuleb. Mul on andmed toodud Kreenholmi,
Balti puuvilla-, Sindi ja Narva kalevivabri-
kute kohta, kokkuvõttes oleks miljon-kroo-
nides:

1926. aastal üldtoodang	25,07	m.-krooni,
1927. „ „	25,82	„ „
1928. „ „	25,23	„ „

Sellest siseturule:

1926. aastal	12,34	miljon-krooni
1927. „	11,75	„ „
1928. „	11,56	„ „

Välismaale veeti:

1926. aastal	12,73	miljon-krooni	eest,
1927. „	14,07	„ „	„
1928. „	13,67	„ „	„

Nagu neist andmetest näha, on välisturg küll
pea endiseks jäänud, kuid siseturu tarvidus
väheneb järk-järgult. Sellevastu näitab aga
statistika, et sissevedu tekstiiltööstuse saadus-
te alal tunduvalt tõuseb ja viimasel ajal eriti
suuremaks kasvanud, ning meie omamaa
turgu täielikult vallutada ähvardab. Nii on
näiteks puuvillariide sissevedu kasvanud
2.748.000 kroonilt 1927. aastal 3.802.000
kroonini 1928. aastal, ja villase riide sissevedu
sama aja eest 3.470.000 kroonilt 4.867.000
kroonini ning puuvillalõnga ja -niidi
sissevedu 650.000 kroonilt 973.000 kroonini
tõusnud.

Sama kurba pilti pakub ka nahatööstuse
statistika, kus jalanõude sissevedu 60.000
kroonilt 1927. aastal 187.145 kroonini tõusnud
1928. aastal, seega üle kolme korra suurenenud.
Eelpooltähendatud põhjustel ei võinud valit-
sus niisuguse asjaolu juures, kus meie kodu-
maa tööstusi seisak ähvardab, ja töötatöölise
küsimus laiemas ulatuses üles võib kerkida,
tummaks pealtvaatajaks jääda ega problemaa-
tiliste abinõudega õnne katsuda, vaid pidi
majandusliku kriisi ärahoidmiseks radikaal-
seid abinõusid tarvitusele võtma, see on tolli-
tariife ajutiselt kuni tekkinud olukorra lahen-
damiseni tunduvalt tõstma, eeskätt neilt töös-
tusesaadustelt, mida meie omamaa vabrikud
valmistada suudavad.

Eriti suurte kõrgenduste osaliseks on saa-
nud puuvillakangad, mille tolli tõstetud umbes
100% võrra, arvestades asjaoluga, et meie oma
vabrikud neid üle saja sordi tuhandetes must-
rites valmistavad ja neist turupuudusel väga
suured tagavarad ladudesse kogunud: Balti
puuvillavabrikus üksi Kr. 2.133.364.— Kokku
ulatub aga tähendatud 4 vabriku valmis-
saaduste tagavara ligi 6 miljoni kroonini, mis
meie siseturu nõudeid üle poole aasta võiks
rahuldada, kui ka vabrikud seisma jääksid.

Nagu eelpool tähendatud on villastest
kangastest tolli alla arvatud ainult õhukesed
sordid ja seda peajasjalikult seepärast, et tähendatud
sortidelt meil tollimaks õiglaselt jaotatud ei ole. Nii tuli ühelt kilogrammilt pakse-
malt riidelt 10 fr. tolli maksta, kuna 1 klg
tähendatud õhukeselt riidelt tolli pea kaks
korda vähem oli. Tähendatud tollimäära tõst-
mine ühtlustas tollitariifi Lätiga ja jääb siiski
madalamaks kui tollitariif samalt riidelt Poolas.

Mis puutub tollitõstmisesse nahakaupadelt
ja eriti jalanõudelt, siis on eeskätt tõstetud
toll luksusnahk Boxcalfilt. Tähendatud peen-
nahk mitmesugustes värvides kuulus enne

ühiselt laknahaga väga kõrge tollitariifi alla — 30 fr. kilogrammilt, mis umbes kaheksa korda kallim oli praegusest tollimäärast. Eelmise valitsuse ajal, see on 1929. a. kevadel otsustas aga tollikomitee tähendatud nahad odavamata tariifi alla viia, ja ainult sest ajast alanes nende toll võrreldes endisega umbes 18 korda. Uue tollitariifi järgi on nende hind ühtlustatud Läti tollinormidega, mis märksa odavam on Poola tollitariifidest sama artiklite alal.

Jalanõud sellest nahast langesid tähendatud sortide tolli kõrgendusel ka kõrgemate tollitariifide alla, ja nende tollimäär võrduv umbes Soome tollimääradele samadelt artiklitelt.

Mis puutub kummikingade tollitariifide tõstmise, siis on see peaaegjalikult sellega seletatav, et neid seni kalosside alla arvati ja nendega ühistel alustel mitteõiglaselt tolliti. Uue tollitariifi järgi on nad jalanõude alla arvatud ja sellega nende toll kõrgendatud selle määrani, nagu see maksev praegu Poolas.

Nagu sellest ülevaatest näha on kõige suurema kaitse alla võetud antidumping-tollide näol need artiklid, mida meil valmistatakse ja mis tõesti erilist kaitset vähemalt ajutiseltki vajavad.

Valitsusele on etteheiteid tehtud, nagu oleks ta oma tööstuse kaitseks abinõusid tarvitanud, mida mujal ei tehta. Neid etteheiteid ei saa õigustatuks pidada. Tollidega kaitsevad oma tööstusi pea kõik riigid ja ka niisugused, kes ise majanduslikult õitseval järjel ja kelle finantsseisukord eeskujulik. Nii on paljudes riikides pärast ilmasõda antidumping-tollid maksma pandud ning Inglismaal kui ka Põhja-Ameerika Ühisriikides on seaduseandlikul teel võitluse võimalus dumpingi vastu ette nähtud.

Nii annab Ameerika Ühisriikide seadus presidendile võimaluse, kui välismaalt sissetoodava artikli valmistus välismaal omamaa sama artikli valmistusest odavam tuleb, tollitariifi selle määrani tõsta, et välismaa kaup tarvitajale odavam kätte ei tuleks. Kui aga peaks selguma, et välismaa tooted selleks sisse veetakse, et sisemaal tegutsevat riigimajandusele kasulikku tööstust hävitada või ta arenemist takistada, siis tõuseb toll neilt artiklitelt 10—50% nende väärtusest.

Nüüd asume küsimuse selgitamisele, kas hiljuti Vabariigi Valitsuse poolt maksmapandud tollitariifi kõrgendused toovad enesega kaasa elukalliduse tõusu ja kui suurel määral.

Sellele küsimusele võiks vastata jah ning ei. Nagu eelpool tähendatud on tolle suurel määral tõstetud niisuguste puuvillariide sortide alal, mida meie rahvas palju tarvitab ja

aastas nende peale möödapääsemata miljonid kroonid välja annab.

Kui tarvitajaskond iseene ja oma riigi kiuste selle kvantumi ainult välismaa kaupa tarvitab, siis tuleb tal kahtlemata suuri ohvreid tollimaksude näol kanda, ja selle tagajärjel tõuseb elukallidus. Vabrikute seismajäämise korral suureneb tööpuudus ja võivad tekkida tõsiselt kõik need tagajärjed, mida „Rahva Sõna“ oma esiküljel kodanikkudele tollide tõstmise tagajärjel ette kuulutab.

Kui aga meie riigikodanik eeskätt tarvitab oma kodumaa tööstuse saadusi ja välismaa omi vähemal määral ostab, siis elukallidus tõusta ei võiks. Eriti ei kallineks need artiklid, mida meie väiksema sissetulekuga rahvakiht harilikult tarvitab. Sest teatavasti on vabrikandid garanteerinud, et nad aasta jooksul, s. o. aja- ja-rgul, milleni tollikõrgendus maksab, saaduste hindu ei tõsta, vaid neid alandavad. Nii ongi tööstused oma lubaduste täitmiseks pleegitud riide mõnelt rohkem tarvitatavalt sordilt, nagu flanell, rips j.t., hindu alandanud 5% ümber. Samuti on hinda alandatud trükitud ja merseriseeritud riiete mõnelt sordilt 3—8% võrra. Tollikõrgendusega ühel ajal on vabrikandid alandanud ka pleekimata riide ja kangalõimede hindu. Samuti on saapavabrikandid saapahindu alandanud, kuna hinna tõstmise kohta tähendatud aladel kaebusi pole kuulda olnud.

Neist andmetest järeldub, et kehvemaid rahvakihte elukallidus tähendatud tollide tõstmisel ei ähvarda, vaid vastupidiselt — elukallidus peab selle tõttu alanema.

Valitsusele on etteheiteid tehtud, et ta vabrikantide lubadusi, vabriku saaduste hindu mitte tõsta, vaid alandada, kergemeelselt uskunud ja et nende poolt antud 50.000-krooniline garantii küllaldane ei ole, et vabrikandid oma lubadustest kinni peaksid. Seda etteheidet ei saa pidada põhjendatuks.

Kui peaks selguma, et meie töösturid valitsusevõimu vastu oma lubadusi ei täida ja ausat mängu ei mängi, siis oleks see nende kohta pankrotitunnistus, ja riigivõim ei jätaks abinõusid tarvitamata, et rahva huvid leiaksid kindla kaitse. Ette aga otsustada, et töösturid oma lubadusi ei pea, oleks ülekohtune. On õige, et nende poolt antud 50.000.-krooniline pangagarantii nii suure küsimuse juures väheldaseks osutub. Kuid tähendatud käeliigutusel on enam psühholoogiline kui reaalne tähtsus. See garantii on vaid tunnistuseks, et töösturitel tõsine tahtmine oma sõna pidada. Sõnapidamist võib valitsus, kui tähendatud tööstuste suurem kreditor, sundida, kui seda tarvis peaks olema, hoopis radikaalsemate abinõu-

dega. Samuti võiks niisugusel juhul tollide alandamise küsimus kõne alla tulla.

Kõiki neid kaalutlusi silmas pidades, oli Vabariigi Valitsus sunnitud meie rahvamajanduse kaitseks tarvitama niisugust rasket abinõu, kui seda on tollid.

Teen ettepaneku,

tollide põhitariifide §§ 55. 57. ja 88. muutmise ja täiendamise seadus I lugemisel vastu võtta ning I ja II lugemise vahel anda rahaasjanduse komisjoni.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Majanduseminister seletas, et mõned olevat Eesti tekstiiltööstuse ja ka mõne muu tööstuseharu kohta seisukohal, et on parem kui nad lõpuks Eesti majanduses välja surevad. Niikuiini maksavad need tööliste väikest palka, kuna nad aga suuremat palka maksta ei jõua ja ka välistööstusega võistelda ei suuda, siis on lõpuks ometi ehk parem, kui nad kaovad. Pean kohe alguses ütleva, et mina sellel seisukohal ei asu. Ma ei taha sellelt seisukohalt härra Majanduseministrile uute tollitariifide asjas vastu vaielda. Kuid olles seisukohal, et nii tekstiil kui ka nahatööstused peaksid Eestis olema, ja et riik peab nende edasiarenemise võimaluste eest hoolitsema, olen teistsugusel seisukohal kui härra Majanduseminister selles küsimuses, kuidas riik peab nende eest hoolitsema, ja kas hiljuti määratud kõrged tollid on õige abinõu, millega riik oma kohuseid tööstuse vastu täidab.

Pikisilmi ootas avalik arvamine valitsuse seletust 14. sept. maksmapandud tollide kohta ja õigustatult, sest et need tollid olid tõesti täiesti erakordsed. Ei ole liialdust, kui tõendada, et 14. septembril Eesti riik astus teiste rahvaste hulka sootu eriliste tollidega. Säärased tolle, nagu mõne kauba peale 14. septembril maksuma pandi, ei ole Euroopas näha. Ma ei räägi seda kõigist tollidest. Nahatoll näiteks on enamvähem tasakaalus üksikute kõrgete tollidega riikide vastavate tollidega. Kuid mis puutub puuvillase riide tolli, siis on see küll erakordne. Iga kodanik küsis on see küll erakordne. Iga kodanik küsis seepärast õigustatud uudishimuga, — millest on tingitud säärsed erakordsed tollid.

Härra Majanduseministri seletus ajakirjandusele tollide tõstmise kohta oli väga lühike ja lapidaarne. Seletuskiri, mis valitsus juurde lisanud tollide seaduseelnõule, on väga lühike. Selle kätte saanud olin otse üllatunud võimevõimusest, mis sealt paistis põhjendades 14. sept. maksmapandud kõrgeid tolle.

Härra Riigivanem seletas eile, et majanduseministeeriumis ei olevat ametnikke, kes suudaksid valitsusele näiteks ülevaate muretseda, missugused tollid on maksvad teistes riikides.

Ma ei usu, et Majanduseministeeriumi ametkond nii nõrk oleks, kuid kui vaadelda seletuskirju Majanduseministeeriumi poolt esitatud seaduseelnõude kohta, eriti aga seletuskirja eelnõu juurde, mis käsitleb tekstiilkaupade tollide kõrgendamise vajadust, siis peab küll tunnustama, et vähemalt praeguses Majanduseministeeriumis mingisugune nõrkus on valitsemas. (Riigivanem O. Strandman'i vahelhüüe.) Täna on püüdnud härra Majanduseminister asja parandada. (Riigivanem O. Strandman: Kuulge, härra Oinas, see seletuskiri on Teie ametniku kokku seatud). Selles ametkonnas on 10 aasta jooksul teistest erakondadest juhid olnud, meie oleme seal ainult 6—7 kuud olnud. (M. Martna, stp: Kah härra Strandman oli seal.) Vaadake, sellepärast ei saa meie vastutada selle ametkonna eest, Härra Majanduseministri seletust kuuldes ja tollide seaduseelnõu juurde lisatud seletuskirja lugedes tuleb mulle meelde lendleht, mida lugesin kevadel Riigikogus. Selle pealkiri kõlab järgmiselt: „Meie kaubandusbilansi passiviteedi kohutav ja riiklikult vaatepunktist kardetav järk-järguline langus“. Lendlehes kuulutati ette, et Eesti ei suuda iialgi tasakaalustada üldist kaubandusbilanssi, kuulutati ette, et Eesti jääb vaeseks-lapseks, kui mitte kõige lähemas tulevikus maksuma ei panda „kõige valjem sisseveokeeld“ neile ainetele, mida Eestis valmistatakse. (Riigivanem O. Strandman: Kuulge, kust see leht on tulnud, valitsus seda ei tunne?) Seda lendlehte levitati kevadel Riigikogus, ja mina leidsin selle ka täna Riigikogu aknalaualt. See lendleht on tõenäolikkult välja antud Eesti tekstiiltöösturite poolt. (A. Andersoni, töer vahelhüüe.) Ma ütlen, tõenäolikkult, sest lendleht ei kannu mingit allkirja. (Riigivanem O. Strandman: Kust Teie teate, et tekstiilvabrikantide poolt?) Andmed ja põhjendused ning eriline „mure“ tekstiiltööstuse pärast, mida nemad kui ka valitsus on avaldanud tollide kaitseks, näitavad nagu mingit hingelist kokkukõla. (Riigivanem O. Strandman: Kas Teie olete nii lahke ja näitate seda lendlehte.) Olge lahked. (Ulatab lendlehte Riigivanemale.) — (Riigivanem O. Strandman: Teie olete väga lahke.)

Vaatame lähemalt, millega on põhjendatud kõnealolevad tollide kõrgendused. Esimene tollikõrgendus tekstiilainetes käsitleb puuvillalõnga tolle. Härra Majanduseminister tähendas, et puuvillalõnga sissevedu olevat viimase paari aasta jooksul suurelt tõusnud, kuid härra Majanduseminister jättis seletamata, millisel põhjusel see sündinud. Puuvillalõnga sissevedu on tõusnud sel põhjusel, et viimasel

ajal on laiemalt tegutsema hakanud kaks puuvillariide kudumise vabrikut. Härra Majanduseminister, tuues ette andmeid kolme suurema puuvillavabriku toodangu kohta, unustas selle, et kolme suurema puuvillavabriku kõrval on veel kaks—kolm teist väiksemat puuvillariide kudumise vabrikut, mille toodang on viimasel ajal tõusnud ja mis valmistavad siseturule just neid sorte, millepeale valitsus tolle tõstis. Just need kaks—kolm vabrikut on puuvillalõnga sisse vedanud. Kuna kaks neist lõnga nüüd ise hakkavad valmistama, siis on ette näha, et lõnga sissevedu langeb. Mispärast pidas siis valitsus veel tarvilikuks tolli tõsta? Ainuke mõte on see, et takistada uute riidekudumise vabrikute tekkimist ja kasvamist ning väiksemaid riidevabrikuid, kes ise küllaldaselt lõnga ei valmista, panna suurte puuvillavabrikute käpa alla. Puuvillalõnga sissevedu ei olnud sugugi hädaohtlik, on ju lõpuks kasulikum valmis riide asemele lõnga sisse vedada. Valitsusel ei olnud põhjust ärevusse sattuda ja puuvillalõnga tolle tõsta tervelt 100 protsendi ulatuses. Siseturg ei tarvita üldse kuigipalju puuvillast lõnga, seda veetakse välja 97% ja ainult 3% puuvillasest lõngast kui kaubast jääb siseturule. Ometi on, ilma et asjaolusid oleks lähemalt uuritud, puuvillase lõnga tolli tõstetud tervelt 100% ulatuses ja ületatud sellega kõik teised Euroopa riigid. Minul on käepärast võrdlevad andmed 15 Euroopa riigi kohta.

Vaatleme puuvillase riide tolle. (Riigivanem O. Strandman: Kas veetakse välja 97% puuvillasest lõngast ja siseturule jääb 3%?) Jah, nii. Ma võin veel täienduseks andmeid tuua, kuidas on arenenud puuvillase lõnga sissevedu. 1927. aasta I poolal veeti sisse jämedamat puuvillast lõnga kuni 38 numbriini, 29.000 krooni eest, 1928. aastal 161.000 krooni eest. Ma võtan võrdluseks poole aasta andmed, et võiks neid kõrvu seada tänavuse aasta sisseveoga. 1929. aastal veeti sisse aga ainult 54.000 krooni eest. Nii on sissevedu tunduvalt langenud käesoleval aastal.

Mis puutub puuvillase riide tollidesse, siis tähendasin juba eelpool, et nende kohta on pandud maksuma juba lausa rekordilised tollid. Tõuseb küsimus, millega on õigustatud puuvillase riide rekordilised tollid. Ei saa salata, et puuvillariide sissevedu on aasta-aastalt suurenenud, kuid mulle tundub, et see ei ole sündinud sel määral kodumaa tööstuse saaduste siseturult väljasurumise teel, vaid selle tõttu, et meie kodanikkude tarvidused on suuremaks kasvanud. Kodanik otsib oma tarvete rahuldamist väga mitmekesiste sortide hulgast, mis välismaalt sisse veetakse. Meie oma tekstiilvabrikud Vene ajal valmis-

tasid lihtsat puuvillast riidet ja kalevit. Nüüd Eesti ajal tööstus on ümber korraldatud, kuid see on läinud pikkamööda, ka praegu ei suuda veel meie tekstiilvabrikud kodanikkude tarbeid rahuldada peenemate puuvillaste riide, eriti värvitud, värviliselt trükitud ja värvilisest niitidest koetud puuvillaste riide ja kergemate villaste riide alal.

Mis puutub puuvillaste riide sisseveosse, siis kuigi see andis 1928. aastal suure tõusu, on näha, et 1929. a. see juba langust näitab, ja seda kõigi puuvillaste riide liikide alal.

Mis puutub üldse läinud aasta sisseveosse, siis ei saa läinud aastat käsitada, kui järjekorralist normaalselt aastat, sest 1928. a. oli meie majanduseeluse erakorraline aasta. Sel aastal valgus välja rohkesti krediite pankadest ja riigi krediitiasutustest. 1928. a. sarnaneb sellepoolest 1922. ja 1923. aastatele. Nagu 1923. a. krediitide inflatsiooni tagajärjel sissevedu väga suurelt tõusis, ja ka siseturg elustus—vabrikute toodang tõusis—siis näeme sedasama 1928. a. Sissevedu tõusis 1928. a. 36% ulatuses. Tõusis seepärast, et krediitide „kraan“ uuesti lahti läks, mille tagajärjel tekkis optimistlik, sissevedu virgutav konjunktuur majanduseeluse. Neil põhjusil ei saa võtta 1928. a. andmeid harilikku, järjekorralise aasta andmetena, vaid neid tuleb käsitada kui laineharja andmeid. Nagu teada, liigub kapitalistlik majandus lainetena. (Riigivanem O. Strandman: Härra Oinas, miks Teie siis niipalju raha andsite?) Teie olite 1928. a. selle raha juures rohkem kui meie, sest sotsialistid olid valitsuses ainult üks kuu, kuna tööerakond võttis sellest osa kogu aja. (O. Gustavson, stp: Ega Strandman seda ei loe, kui tema ei valitsenud.)

Härra Majanduseminister kandis ette andmeid kolme või nelja suurema tekstiilvabriku toodangu kohta. Kahjuks puuduvad minul praegu võimalused nende andmete kontrollimiseks, sest meie tööstuste statistika on maha jäänud, võrreldes põllumajanduse statistikaga. Meie statistika keskbüroo annab põllumajanduse kohta ajakohaselt võrdlemisi laialdasi andmeid, kuna tööstuse kohta ei ole suudetud avaldada laialdasemaid statistilisi ülevaateid, välja arvatud 1924. a. ülevaade. Seepärast on meie tööstus otsekui udulooriga kaetud võrreldes põllumajandusega.

Mina olen võtnud kokku andmed kõigi tekstiilvabrikute toodangu kohta, ja need räägivad sootu teist keelt kui need, mis härra Majanduseminister ette kandis. Võtame meie puuvillavabrikuid. 1921. a. on nad tootnud 11.600.000 meetrit puuvillast riidet, 1922. a. — 18.600.000 meetrit, 1923. a. — 28.122.000 meetrit. See oli rekordaasta, nii sisseveo kui

ka sisetoodangu suhtes. Sellele järgneb langus, mis tingitud ikaldusest ja krediitide piiramisest. 1924. a. toodeti 17.400.000 meetrit puuvillast riidet, 1925. a. — 25.600.000 meetrit, 1926. a. — 25.800.000 meetrit, 1927. a. — 27.200.000 meetrit ja 1928. a. — 28.800.000 meetrit. Need arvud näitavad, et seniste tollide juures meie puuvillase riide tööstus ei ole tagurpidi läinud, nagu härra Majanduseminister seda tõendas. Vabrikud ei ole sugugi sunnitud olnud tööstust lõpetama, nagu seda seaduse seletuskirjas ja härra Majanduseministri seletuses ähvardatakse, vaid hoopis vastupidi. (Riigivanem O. Strandman: Kust need andmed on võetud?) Need on ametlikud andmed.

Edasi, kui meie võtame vaatlusele meie kalevitööstuse, siis ilma et ma pikemalt peatun sellel tööstuseharul, tähendan, et kalevitööstuse toodangu kohta minu käes olevad andmed tõestavad samuti, et kalevitööstus tagurpidi ei lähe ja ei vaja enese alalhoidmiseks erakordseid tolle, vaid et kalevitööstus samuti on arenenud. (Riigivanem O. Strandman: Kuipalju sellest toodangust on kodumaale jäänud ja kuipalju välismaale veetud?) Ma püüdsin seda välja kalkuleerida. Kuid see on andmete puudulikkuse tõttu kaunis raske töö. Juba varem tähendasin mina, et tekstiil- ja puuvillatööstuse sisseveo suurenemine ei ole meil selleks läinud, et omamaa tööstust välja tõrjuda siseturult, vaid et rahuldada tarvitajate kasvavaid nõudeid. (Riigivanem O. Strandman: n'i vahelhüüe.) Vastupidi valitsuse kolli-tamistele on näha, et kalevitööstus ei ole seniste tollide juures tagurpidi läinud. Nii tootsid meie villaseriide vabrikud 1925. aastal 288 tuhat meetrit, 1926. aastal — 364 tuhat meetrit, 1927. aastal — 370 tuhat meetrit ja 1928. aastal — 410 tuhat meetrit riidet. Tõsi, kalevi-vabrikutele ei tähenda siseturg seda, mis puuvillavabrikutele. Puuvillariide toodangust läheb ligi 80% välismaale, mispärast üksi juba jutt sellest, et puuvillavabrikud surmasuhtu peaksid sattuma sellepärast, et välismaalt Eestisse see kole „dumping“ tuleb, ära langeb. Kordan, puuvillatööstuse eluküsimuseks on välisurg, mitte siseturg. Iseasi on kalevivabrikute toodanguga. Sealt läheb välja võrdlemisi vähem. (K. Ast, stp: Kuidas on kalevi sisse- ja väljaveo protsent?)

Mis puutub villase riide sisseveosse, siis on see õige, et see on viimastel aastatel tõusnud. Kuid ka siin näitab käesoleva aasta esimene pool, et sissevedu selles tempos ei arene, nagu läinud aastal. Nimelt 1927. aasta esimesel poolel veeti sisse riideid, mida üle 5 ruutmeetri ühes kilogrammis, 944 tuhande krooni eest, 1928. aastal 1.182 tuhande krooni

eest, 1929. aastal 991 tuhande krooni eest. Teie näete, et tänava aasta esimesel poolel on suur sisseveo langus, võrreldes läinud aastaga. Kõik need andmed on aasta esimese poole kohta. (Riigivanem O. Strandman: See käib paksu riide kohta.) Just vastuoksa. Kerge riide alal on sisseveo langus, kuna sisseveo tõus on raske riide kohta, mida kuni 5 ruutmeetrit on ühe kilogrammi kohta. Kuid tollidega on väga imelikult talitatud. On kaitstud kõrgete tollidega just neid riidesorte, mille sissevedu vähenema hakanud, kuna need sordid, mille sissevedu suurenenud, on jäetud seniste tollide kaitsele. (Riigivanem O. Strandman: Teie fikseerisite ju raskele riidele tollid.) Prantsuse kaubalepingu läbirääkimisi peeti enne meid.

Võtame lõpuks vaatlusele meie saapatööstuse. Saapatööstuse alal näeme sama pilti, et hädakisa selle kohta, nagu võtaks väliskaup meie saapatööstuselt siseturu ja viiks meie saapatööstuse hävinemisele, ei ole põhjendatud. Kui vaatleme saapatööstuse toodangut, siis on see seniste tollide kaitsele aasta-aastalt tõusnud. Mul ei ole kahjuks vastavaid andmeid selle kohta siia kaasa võetud, mis näitavad, kuipalju nimelt paare iga aasta meie saapatööstus valmistanud. Kuid need andmed näitavad, et saapavabrikute toodang on järjekindlalt tõusnud. Ma ei salga, et läinud aastal jällegi saabaste sissevedu tunduvalt suurenes, kuid siin on ehk süüdi saapavabrikud ise. Nad liiga vähe arvestavad meie tarvitajate maitsega, pealegi on saapad ka kallid. Oleks üldse ebaõige riigil kõrgete tollidega sundida tarvitajaid tingimata ostma igasugust kaupa. Meie töösturid, eriti tekstiilialal, kui nad tahavad siseturgu võita, peavad enam arvestama tarvitajatega, peavad oskama enam tarvitajate nõudeid tabada ja sääraseid kaupu valmistada, milliseid tarvitajad meelsamini ostavad. On ju väga lihtne riigionu kõrgete kaitsetollide varjul töötada, säärase tollide kaitse all, mis üldse keelavad väliskaupade sisseveo. Kuid riigivõim ei tohiks sellel kombel mingisugust Hiina müüri Eesti tööstusele ümber ehitada. Sääraselt talitades tekitaksime endile kunstliku triiphoonetööstuse. Olles kaitstud murede ja väliskonkurentsi eest kõrgete tollidega, kustub tarvilik energia ja ärkvelolek selleks, et tõsta valmistamise olukorda ja oma kaupa lasta välisturule, kus maitse nõudmised suuremad kui siseturul.

Mis puutub meie saabastesse, siis need, kes liikunud välismaal, teavad, et nii kalleid saapaid kui meil, on raske leida teistes Euroopa riikides. Pea igalpool on hinnad odavamad. (Riigivanem O. Strandman: n'i vahelhüüe.) Ma ei tea, missugustes riikides Teie olete

liikunud, kuid olen ise väga paljudes riikides käinud ja pean ütleva, et Eestis on kallimad saapad. Meie lähematel naabritel on näiteks saapad odavamad. Lätis, kust peaaesjalikult hakatakse saapaid Eestisse vedama, on toll madalam, aga ometi suudab Läti saapatööstus areneda ja saapaid ka veel Eestisse vedada.

Valitsuse seletuskirjas tollitariifide seadustele on toodud andmed selle kohta, et kaks suuremat saapavabrikut on mõne sordi saabaste hinda alandanud, silmas pidades nimelt tollide kõrgendamist. Ma pean tunnustama, et see hindade alandamine väga vähe räägib. Missugustelt saabastelt on hindu alandatud? Mustast kroomnahast saabaste hindu, alates nr. 37 kuni 39, — need on aga kõige pisemad numbrid. Neid numbreid on jäänud palju lattu, loomulikult on kasulikud neid natuke odavamalt maha müüa, kui lattu seisma jätta. Et see elukallidust alandaks kui nimetatud numbrite hindu alandatakse, see on ainult enesepettus.

Sama lugu on naiste kingadega, siin on samuti müügile lastud, nagu näha seletuskirjast, veidi odavamate hindadega ainult need sordid, mis lattu seisma jäänud. Nii paistab, et härra Majanduseministri optimistlik vaade elukalliduse alandamisele vähemalt saabaste suhtes kuidagi põhjendatud ei ole. (K. A s t, stp: Mitte keegi pole pidanud härra Zimmermann'i naljameheks, aga tuleb välja, et ta seda siiski on.)

Härra Majanduseminister rääkis veel sellest, et vabrikandid andnud garantii, et nad oma saaduste hindu ei tõsta. Seda garantiiasja on juba väga palju ajakirjanduses ja avalikus arvamises arutatud ja on peaaegu üksmeelselt seisukohale jõutud, et need garantiid ei kindlusta Eesti tarvitajat selle eest, et vabrikandid ühel või teisel kombel mõne aja pärast hinda tõstma ei hakka. Mulle tuleb meelde see aeg, kus härra Strandman 1924. a. tolli tõstis ja sellejuures trööstis iseennast kui ka avalikku arvamist seega, et vabrikandid olevat lubaduse andnud hindu mitte tõsta. Härra Strandman teab väga hästi, et need lubadused õhku rippuma jäid, võibolla kuskile ministeeriumi lausahtli peatuma jäid. Tegelikult aga nihkusid hinnad pikapeale kõrgemateks. Meie vist mõistame hästi vabrikante ja ei tee neile suuri etteheiteid ning saame aru sellest, kui nad uusi sorte turule lastes neile vastavalt tollidele uued hinnad määravad. Nii tõuseb pikapeale elukallidus. (K. A s t, stp: Ei ole huvitav teoreetiline vaidlus, aga huvitav on see, mis praegusel ajal kauplustes sünnib.) Vahelhüüded tuletavad meelde veel üht asja, millest ma ei ole kõnelenud, s. o. kummalist tollide tõstmist, mis tabas villa-

seid riideid, milliseid on üle 5 ruutmeetri ühes kilogrammis. Nimelt on seal kaitstud niisugust tööstust, mida Eestis peaaegu olemas ei ole, nimelt naiste villaste kleidiriie ja villaste voodiriie tööstust. See on alles algav tööstuseharu. Praegu on pandud Eesti tarvitajaskond seisukohale, et ta peab paratamata kõrgete tollidega koormatud riideid tarvitama hakkama. (Riigivanem O. S t r a n d m a n'i vahelhüüe.) Praegu ei ole igatahes nii suurel määral see kaitstud tööstuseharu oma saadusi välja lasknud, nagu turg seda vajab. (Riigivanem O. S t r a n d m a n'i vahelhüüe.) Neid tagavaru ei ole nähtud. Näeksin heameelega, et Eesti villane voodiriie turule ilmuks, kuid mina oma sureliku silmaga ei ole neid riidesorte müügil näinud. (K. A s t, stp: Selles suhtes võib silm surelikuks jääda.)

Rääkisin sellest, et uued tollitariifid ähvardavad elukallidust tõsta. Need võivad ka teisi halbusi tuua. Arusaadavalt kaitseb iga riik oma väljavedu, teiste sõnadega oma teistesse riikidesse sissevedu. Kuna Eesti ilmarekorde tollide tõstmise suhtes on püstitanud, siis ei jäta teised riigid reageerimata sellele nähtusele. Kardan, et Eestil tulevad sekeldused teiste riikidega tulevaste kaubalepingute sõlmimistel, sest teistel riikidel oleks raske rahul olla sellega, kuidas Eestis tollidega talitatakse. (Riigivanem O. S t r a n d m a n: Härra Oinas, üks silmapilk! — Riigivanem O. Strandman, ulatades kõnelejale villaste kleidiriie proovid: Härra kõneleja soovis naiste riideid näha. — K. A s t, stp: Sellest saaks tööerakonnale ilus lipp. — Riigivanem O. S t r a n d m a n: Punast ei ole, Teile ei passi kahjuks. — K. A s t, stp: See hästi lipendab tuule järele!) Seda on vähe niisuguste väikeste tükkidena, ma sooviksin tegelikult elus nende riidesortide tarvitamist näha. (Riigivanem O. S t r a n d m a n: Vähe? Kahjuks ei ole rohkem.)

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei hakka pikemalt teie tähelepanu köitma, kuid põhjalikult andmeid uute tollidega kaitstud tööstuste kohta läbi vaadates, olen jõudnud veendumusele, et valitsuse samm tarvilikult põhjendatud ei ole selliste vähe läbikaalutud ja liialdatud abinõudega, sellise tollide Hiina müüriiga ei parandata minu arusaamise järgi meie majanduse olukorda. Meie tööstus ei ole sarnases surmavaakumise seisukorras, nagu valitsus püüdis seda kirjeldada. Mina tõin andmed ette, et meie tööstus suuremise asemel edasi areneb, kuigi pikkamööda.

Kui meie tööstust tahetakse tõsiselt kaitsta, siis peab valitsus paremaid abinõusid leidma.

H. M a r t i n s o n (stp): Mul on paar sõna eelkõnelejate kõnede täienduseks öelda

selles osas, mis puutub kõrgendatud naha- ja saapatolle. Seletuskirjas on loetletud saapad, millelt lubatud hindu alandada. Kuid pean ütleva, need saapad on sääraseid, mida enam ei tarvitata. Kõigepealt naiste nööriisaapad või naiste nöörikingad, mis aga ammu juba moest läinud, keegi ei kanna neid enam. (Naer pahemal pool. — V a h e l h ü ü d e d paremal pool.) Kas olete teie näinud ühtki naist nööriisaabastes või -kingades praegusel ajal? Need on ammu ajast iganenud, neid enam osta ei taheta.

Peale nende poisikeste saapad. Neist on omalajal tehtud liiga palju numbreid ja nüüd ei saada neist lahti. Väikese hinnaalandusega katsutakse neile nüüd ostjaid leida. (Vahelhüüe.)

Veel on püütud tõendada, et see tollikõrgendus elukallidust ei tõsta, ja et hinnad jäävad endiseks. Minul on otse sellevastane juht teada. Keegi tuttav tellis mööbli, kauples mööbliriide valmis 840 senti meeter, ei võtnud aga kohe ära, läks hiljem kui tollikõrgendus oli teatavaks saanud, sellele järele, siis nõuti aga juba 940 senti sellesama riide meetrilt.

Mis tähendus on siis sellel lubadusel, et elukallidus ei tohi tõusta. (Riigivanem O. Strandman'i vahelhüüe.)

Meie saapavabrikute võime kohta pean tähendama, et need ei kannata välja arvustust. Igalpool välismaal on vabrikutöö käsitööst vähemalt 50% odavam. Meil on otse vastupidine nähtus.

Meil on vabrikutöö käsitööst kallim ja sealjuures halvem, missugust nähtust pole kuskil. (Riigivanem O. Strandman: Mis see nii on?) Nad ei jõua isegi meie käsitöölisega võistelda, mis siis veel välismaa vabrikutöoga. (Vahelhüüe keskelt.) See näitab, kui vähe need kaitset väärivad. Katsutakse kõiksugu vananenud sisseadetega tööd teha j.n.e., et aga riigi toetusel omale suuremat profiiti lüüa.

V. Kaaver (tp): Riigikogu liikmed! Mina ei mõtle otsekohe piirduda tollideküsimusega, vaid tahan pikemalt peatuda Riigivanema eilse teadaande juures. Nagu Eesti riigi- ja majanduseelust näeme valitseb viimasel ajal üldine majanduslik kriis, teiselt poolt väga kiirete sammudega läheneb meie riigi elu fashistlikule diktatuurile. Ühelt poolt majanduslik depressioon, teiselt poolt poliitiline surve. Selle tagajärjel Eestis järjekindlalt suureneb klassivõitlus, järjekindlalt areneb vihasemaks võitlus tööliste ja tööandjate vahel. Tööliste revolutsioneerumine on faktiks saanud. Kõigest sellest muidugi mõista

peab olenema ka valitsusepolitika tööliklassi vastu, ja see politika muutub tööliklassi eluliste nõudmistele maharõhumise politikaks. Ühel ajal seega, mil paremalepoole nihkumine Eestis maad võtab, ühel ajal seega areneb fashistlikus suunas ka nõندانimetatud sotsialistlik partei. Ei tarvitse tuua kuigipalju andmeid, et näha, et selline arenemine on maad võtnud ja et see arenemine on viinud sotsialiste sotsiaalfashismini. Kõik see muidugi mõista loob suure ja tugeva frondi pahempoolse tööliklassi vastu ja võimaldab valitsusele abinõusid tarvitusele võtta tööliklassi lähendamiseks. (K. P ä t s, põl: Nii et sotsid on süüdi!) Strandman'i valitsus, mis on öieti Rei valitsuse jätkamine, Strandman'i valitsus on selleks fashismi ettevalmistuse valitsuseks, mis oli Itaalias Facta valitsus ja Austrias Schober'i valitsus. Härra Päts, ei maksa vahele hüüda. Tarvis meelde tuletada aega, kui Teie ise tööliste poolt püksid jalga saite. Kui Teie nüüd arvate heaks iga hääle, mis tööliste poolt tuleb, lähmatada, siis paljastate ise oma tõelise näo. (A. A n d e r k o p p, tõer: Kas Teilt võtavad töölistel varsti püksid maha? — K. P ä t s, põl: Kas Teie olete rätsepp ja õmblete ise omale püksid jalga?) Tööliste seisukord viimastel aastatel, eriti viimasel ajal on palju halvenenud. Kuid sel ajal suureneb ka streigivõitlus, suureneb tööliklassi revolutsiooniline võitlus, muutub ka võitluse taktika. Revolutsiooniline tööliklass on asunud võitlusse „demokraatliku“ korra ja survete vastu. Kuid seda võitlust ei toeta sotsialistid, vaid siin käivad nad käsikäes parempoolsete erakondadega ning toetavad parempoolseid erakondi kui ka praeguse Strandman'i valitsuse poliitikat selles suhtes. Neil ei ole midagi ühist tööliste olukorra parandamisega. Ka sotside protestiavaldu Strandman'i tollikõrgenduse vastu pole midagi muud kui kodanluse ees kintsukaapimine ja tulevasteks linnavalimisteks häältekorjamine.

Juhataja: Palun viisakuse piiridesse jääda.

V. Kaaver (tp): (K. P ä t s, põl: Aga kuidas Teie arvates seda parandada?) Kui võtame kätte „Päevalehe“ või mõne muu lehe, siis näeme, et kõik parempoolsed ajalehed räägivad tööliste seisukorra parandamisest üht ja sama. Nende seisukoht on niisugune, et tööliste seisukorda võib parandada mingisuguse majandusliku demokraatia teel. Sellest kõneleb „Päevaleht“, „Vaba Maa“, „Rahva Sõna“ ja töölisühingute keskliit. See politika, mida sotsialistid ajavad koos parempoolsete erakondadega, ei või kuidagi tööliste fronti tugevamaks muuta fashistliku peale-

tungi vastu. Tööliste seisukorra parandamine Eestis — kõik see on vaid ilusad sõnad ja abstraktsed väljendused, mis praktilises elus sootv teistsuguse kaju võtavad.

J u h a t a j a: Ma juhin tähelepanu sellele, et meil ei ole praegu päevakorras mingisugune sotsialistlikkude vahekorrad selgitamine, vaid tollideküsimus.

V. K a a v e r (tp): Kui eile Riigivanem Strandman oma teadaande esitas, siis tööpooldest oli üllatav, kui täpselt langeb ühte sõnade ja tema seisukoht. Riigivanem Strandman täielikult kopeerib Riigivanem Rei deklaratsiooni väljendusi ja sotsiaaldemokraatia seisukohti. Ma arvan, et siin ei ole mingisugust vihavaenu nende kahe erakonna vahel, vaid et need kaks erakonda on väga head ja kenad kodanlased; lahkumineku nende seisukohtades on ainult näilised, kuid sisuliselt ei ole mingisuguseid lahkuminekuid. Kuid vaatamata sellele, et kõik lehed, alates „Rahva Sõnast“ lõpetades „Postimehega“, kirjutavad, et võimalik on tööstuse ülesehitamine, vaatamata sellele jõuetusetunne ja pessimism võtavad hoogu. See pessimism, mis avaldub ajakirjanduses, mis maad võtnud avalikus arvamises, see pessimism ütleb, et praegune kodanlik ajajärk Eestis on paratamata oma lõppjärku jõudnud, praegune kodanlik valitsus on teel, kus edasiarenemise võimalused puuduvad, kus „demokraatia“ tarbetuks muutub ja oma langemist veel erakorraliste abinõudega võib pikendada. Ja nõnda võib öelda Hegel'i sõnadega: „Kui juba hakatakse filosoofias maalima hallil foonil... (K. A s t, stp: Selle peal on praegu suur toll.) siis on kindel, et noorus on juba möödunud ja seda võib ainult veel tunnetada... Minerva öökull lendab välja öösel...“

Eesti kodanlus ei suuda oma majandust üles ehitada ja see peab viima praeguse ühiskondliku korra kokkuvarisemisele — see on arenemise paratamatu tagajärg. Riigivanem Strandman rääkis riigiparaadist ja selle puudustest, kuid jättis tähele panemata, mis otsekohe selle riigiparaadiga seotud on. Ta rääkis, et riigiparaat lonkab, kuid teiselt poolt ei öelnud sõnagi selle kohta, kuidas see aparaat tegutseb siis, kui on tarvis töölisliikumist lämmatada, kui energiline on politsei, kui on tarvis tööliste vastu välja astuda, kuid kui on tegemist onupojapolitikaga, siis see aparaat täiesti magab. Meie näeme, et viimasel ajal, just Strandman'i valitsuse ajal, politsei vägivald suureneb, sagenevad lehtede sulgemised, koosolekute keelud, areteerimised j.n.e. Ei ole vaja kuigi kaugele minna, vaid on juba küllalt, kui meelde tuletada, kuidas alarmeeriti

politsei 1. augustil tööliste meelevalduste puhuks, kui agar oli politsei Irboska vere-sauna 10. aastapäeval, — kõik see näitab, et meie riigiparaat on väga hästi välja kujunenud kui temal tegemist töölistega, kuid väga loid siis, kui tal tegemist teiste riigielu avaldustega. Praegune surve tööliste on läinud nii suureks, et see täiesti uskumatute piirideni jõudnud. Nii näiteks on kaitsepolitsei tunginud eraisikute korteritesse ja ähvardanud inimesi tappa. On juhtumisi, et kaitsepolitsei aparaat on pandud tööle, kui töölised streikida ähvardasid, ja on ähvardatud sellega, et kõik töölised töölt vallandatakse. Kuid see surve, see vägivald läheb veel suuremaks ja käib isegi nende kohta, kes valitud Riigikogusse. Eriti jõhkraks läks politseiaparaat...

J u h a t a j a: Rkl. Kaaver, peatan Teid — ma leian Teie avalduse politsei kohta haavava olema ja teen Teile esimese märkuse.

V. K a a v e r (tp):... Tallinnas ja Narvas, kus Riigikogu liikmetele kallale tungiti. — ... Käsikäes politseiga töötas ja töötab muidugi meie sotsiaaldemokraatide partei, käsikäes meie prefektuuriga töötab vabatahtlik sandarm Joonas.

J u h a t a j a: Rkl. Kaaver, teen Teile teise haavava üteluse eest teise märkuse.

V. K a a v e r (tp): Need on väga iseloomulikud näited politseiaparaadi nõrkusest ja painduvusest. Nüüd lubatagu mul üle minna teise nähtuse juurde, kuidas magab politsei, kui tarvis oleks tegutseda. Siin on küsimus korruptsioonist. Kõige tugevam korruptsioon, mida kuskil võime leida, on välja arenenud meie vangimajades. Vaatamata sellele, et mitmel korral on ette võetud revideerimisi, et palju asju paljastatud, see korruptsioon ikkagi kasvab ja pole loota, et see kaotataks. Hiljuti lugesime ajalehtedest, et võeti vastutusele Harku ja Tallinna vangimaja ametnikud, kellel oli kuritarvitusi ja kes riigi raha raiskasid. Kuid need revideerimised ei ole kaugeltki paljastanud kõiki asjaolusid, mis seal vangimajades juhtunud, ja millest seal räägitakse. Harilikult meie ikka oleme näinud, et revideerivad isikud on erapooletud isikud. Kuid kuidas toimetati revideerimist meie vangimajades? Revideerijad olid vangimajade peavalitsuse kõrgemad ametnikud, kellel on õige ligidased suhted vangimajade administratsiooniga. On andmeid selle kohta, et revideerimise komisjoni liikmed on saanud altkäemaksu vangimajade administratsioonilt. Meie juhtisime neile asjaoludele tähelepanu juba ammu enne seda panamat, ammu enne Harku ja Tallinna kuritarvituste panamat juh-

tisime tähelepanu ajakirjanduses, kuid kõik see jäi arvesse võtmata. Riigikontroll, kes peaks harilikult olema korruptsiooni otsekoheks likvideerijaks ja korraliku asjaajamise sisseadjaks, Riigikontroll ei ole nähtavasti, ja nagu kõik andmed näitavad, suutnud midagi ära teha korruptsiooni likvideerimiseks, mis lokkab Tallinna keskvangimajas. Andmed selle kohta räägivad väga huvitavat, kuidas keskvangimajas on riigi rahadega ümber käidud, kuidas keskvangimajas kuritarvitust õitses. Näiteks möödunud aastal ei valmistatud sõjaväele supipaake või katelokke nii, nagu oli nõutud, see on, ei tinutatud inglise-, vaid seatinaga. Kuid raamatutesse oli ikkagi kantud inglise- ja seatinaga. See võimaldas ühel osal isikutel vangimajas taskuraha teha. Edasi on vangimajades nõutav, et oleksid hügieenilised õõnõud. Kuigi raamatutesse on need vastavastatena kantud, siis on tõelikult olemas ainult puunõud. Nii on seal võimalik mööda minna igasugusest seadusest, on võimalik jällegi korruptsioon. Revideerimisel, mis võeti ette 1928. a. veebruarikuus keskvangimajas, leiti suured puudujäägid, kuid missugused tagajärjed revideerimisele järgnesid, sellest ei ole midagi teada. Revideeriti, kuid ette ei võetud midagi korruptsiooni lahendamiseks. Puudujäägid olid peaaegu igas töökojas, kuid ei olnud puutöökojas. Miks ei olnud siin puudujääke? Siin on tegemist väga kavala ja onupojapolitikaga, et revideerimisel ei selgitatud kuritarvitust. Nii näiteks anti puutöökodades üle laudu kaks korda ja märgiti palju pikematena kui tõelikult olid. Ajal, kui kuritarvitused sündisid, kui need olid töökodades toime pandud, Riigikontroll ega kriminaalpolitsei ei pööra sellele mingit tähelepanu. Kurjad keeled räägivad, et puudujääkide varjamiseks pisteti isegi puutöökojad põlema. Väga suureks abinõuks kuritarvituste varjamiseks on veel altkäemaksu võtmine, mis sünnib sarnasel viisakal teel, et isik, kellele altkäemaksu pakutakse, ei saa seda tagasi lükata. Nii sünnivad altkäemaksud igasuguste kinkimiste ja muul näol.

Praegu on jutud liikumas, et isegi ühe Riigikogu tööerakonda kuuluva liikme, nimelt härra Tallmeisteri vend on kõrvaldanud või saanud ehitusmaterjali oma maja ehitamiseks. Kui säärasena asi tõesti olemas, siis peab ütleva, et härra Tallmeister, kes väga vana inimene, peaks ka säärasena õiguse eest välja astuma. Kuid väga võimalik, et härra Tallmeister, kes on karistusvangimajade ülema Tallmeisteri vend, võimaldas ka viimasele korruptsiooni ja riigiraha kõrvaldamist.

Juhataja: Ma palun Teid eraisikute

kohta sääraseid väljendusi mitte tarvitada, neil ei ole võimalik siin end kaitsta.

V. K a a v e r (tp): Revideerimised vangimajades ei ole andnud tagajärge. Revideerimistel peaks ka üksikute vangide seletusi arvesse võtma.

Vangidel on väga vilets toit, selle arvel teenivad jällegi vangimajade kõrgemad ametnikud.

Lõpuks veel: vangimajades sunnitakse inimesi tööd tegema, kuid tehtud tööd ei kanta raamatutesse, ning selle töö eest saadud raha kaob kuskile. Korruptsiooni-meistrid saavad aga suuri gratifikatsioone. Nii näiteks sai keskvangimaja ülem 1926. aastal gratifikatsiooni üle 70.000 senti.

Deklaratsiooni vaidluste puhul juhtisin tähelepanu inglise frentshide loole ja mõtlesin, et võetakse juurdlus ette, kuid kõik need kuritarvitused on jäänud paljastamata. See on asja üks külg. Minu ja minu parteiseltsimehe rkl. Kääri poolt anti avaldus Sise- ja kohtuministrile, et meie võiksime vangimaju üle vaadata, kuid seda meile ei võimaldatud. Selle tõttu jäävad muidugi mõned asjaolud avaldamata, mis vangid kirjades ette toovad.

Eriti hirmsaks ja inkvisitsiooniliseks on muutunud olukord karistusvangimajas viimasel ajal, kus tuli ette peksmine. Minu parteiseltsimehe Kääri ja minu poolt anti avaldus Kohtu- ja siseministrile, kohtupalati ja rahukogu prokurörile karistusvangimajas 4. septembril asetleidnud metsiku peksmise kohta. Avaldus on aga kalevi alla jäänud.

See avaldus käis järgmiselt: „4. septembril s. a. peale töö lõppu karistusvangimajas viidud vang Hilda Salben vangimaja ambulantsi, kus ta käsutatud lahti riietuma. Siis karanud tema kallale naisvalvurid Kreismann ja Käsperi. Esimene haaranud Salben'i kõrist kinni, löönud teda täie hooga vastu seinale, rebinud põrandale maha ja viimane, s. o. Käsperi asunud teda jalgadega tallama. Vang Salben kaotanud meelemärguse, suust ninast voolanud nii rohkesti verd, et aluspesu üleni sellega kattunud. Näole langenud rohkesti hoope, nii et see üleni paistetunud. Lõpuks leitud vang Salben'i kramplikult kokkusurutult käest mingisugune omavaheline kiri.

Juhtumise juures olnud vangimajajärelma abi Grünvaldt ja vangid Ohak, Künnap, Klaoss, Tihanova, Strömberg ja Reegen.

Kui vang Veltson pärast Salben'i kongilohistamist sügavat meelepaha sarnase piinamise vastu avaldanud, paigutatud ta kartseri, sedasama ootavat ka vang Ohakat, kes julgenud prokurörile tõetruult sündmuse üle anda.

Sündmusest teatatud küll ülemusele, kuid kui 6. septembril vangimajaülem ühes prokuratuuri esindajaga vangimajja tulnud, tähendanud viimane vangidele, kas või hambad suust välja, aga kirjad peab kätte saama.“ Sarnane on vahejuhtumine karistusvangimajas. Sarnase vahejuhtumise puhul on kõigil, kes mõtlevad natukegi inimlikult, õigus sarnase nähtuse vastu protesteerida. Ma ei tea, kuidasviisi võidakse nii teha vangimajadest „kasvatusemaju“, nagu harilikult kodanlikkudes lehtedes, isegi „Rahva Sõnas“ lugeda olnud. Sarnasel teel, nagu see vangimajas sünnib, ei võida kedagi küll parandada, vaid tehakse säärased isikud, kelle sisemine tunne võib hoopis teistsuguseks kujuneda, kui seaduses tahetud teha. Kui läinud aastal rahvusvahelises töölisajakirjanduses tõsteti lärmi sel puhul, et meie vangimajade olukord on võimatu vilets, ja need inimesed seal on määratud väljasuremisele, siis praegusel ajal, kus sarnane julm piinamine aset leidnud, ei saa meie vaikida, ja samuti kantakse see Lääne-Euroopa ajakirjandusse.

Kõik need asjad, mis ma ette kandnud, on endise riigivalitsuse ajal ettevõetud surve suurendamise jätkamiseks, see on töölisklassi vastu pealtungi suurendamine.

Huvitav on peatuda selle juures, kuidasviisi mõtleb härra Strandman pärast seda, kui ta oma abstraktsed sõnad oli meie riigi ja majanduse kohta väljendanud, üle minna puhtkonkreetsel ja praktilisel kavale. Peab ütleva, et küsimused tööpuuduse ja töövõimaluste leidmise kohta ei ole leidnud tema teadaandes mingisugust vastukaja. Ei ole mingisugust praktilist kava esitatud. Arvan, et mul ei tarvitse tööstustöölise olukorra juures pikemalt peatuda. Töölise olukord vabrikutes on järk-järgult halvenenud, iseäranis viimasel ajal on see eriti silmatorkav, töötamine vabrikutes on muutunud halvemaks, kui see enne oli.

Tööolud ei ole sugugi paranenud, vaid otsekohe halvenenud. Rei valitsuse ajal esitati mitmesugused kavad, mis olid abstraktestest sõnadest koos, samuti teame, et sotsialist Johanson on avaldanud „Rahva Sõnas“ ja mujal pikki kirjutusi selle kohta, kuidas tööpuudust likvideerida, kuid kõik need kavad on samasugused, mis Strandman esitanud, ja mida Strandman'i valitsus jätkab. Need kavad on säärased, et meie töölise olukorda on võimalik parandada sobitamise ja märgukirjade levitamise teel. (E. Joonase, stp vahelhüüe.) Ma ei ole nõus vastama Joona vahelhüüdele. Pean ütleva, et seesama mees, kes kümme aastat tagasi oli punane, marupunane, ja kelle pärast võibolla 26 pare-

mat proletaarlast maha lasti, praegu on tööpoolest nii väljendanud, nagu see kohane ei ole ühele sotsialistile. Tema on küll kõige äärmisem, kõige reaktsioonilisem sotsialistide peres, kes siin istuvad.

Harilikult on sotsialistide teooria see, et tööpuudust võib piirata seega, et siseturgu laiendatakse. Kui natuke vaatleksime Marx'i õpetust, siis leiame, et kõik sarnased väljendused on vastolus sotsialistide õpetusega. See on ka arusaadav, sest et sotsialistide partei on juba täiesti riigiaparaadiga ühte kasvanud. Nemad moodustavad tugevama osa parlamendis, nemad istuvad soojadel kohtadel, ja sellepärast on neil ühised huvid sellega, kas Eesti riik edasi püsib, kas Eesti riigi majanduseelu areneb. Loomulikult nemad ei suuda asuda töölise seisukohale, et töölisele vastu tulla ja töölise nõudmisi läbi viia, vaid asuvad samasugusel seisukohal, nagu Strandman'i erakond ja Strandman'i valitsus.

See on mingisuguste kavade tegemine, kus puudub konkreetne seisukoht, kus puudub kindel plaan.

Juhataja: Rkl. Kaaver, ma kuidagi ei saa aru, et Te kõnelete käesolevat päevakorra-punkti puutuva küsimuse kohta. Hoiatan Teid.

V. Kaaver (tp): Harilikult on lugu niisugune, et meie, kes peame kinni revolutsioonilisest klassivõitluse seisukohast, meie ei saa loota töölisklassile kapitalistlikus ühiskonnas mingit paremust, ühiskonnas, kus ta elamistasapind alaneb. Meie töölise seisukorral ei parane käesolevas olukorras. Kui natuke sellest seisukohast välja läheme, siis näeme, et sotside palgaküsimuse lahendamise teooria ei ole sugugi kokkukõlas sotsialistliku teooriaga.

Juhataja: Rkl. Kaaver, ma hoiatan Teid ja leian, et Teie ei kõnele päevakorra kohta, ning võtan Teilt sõna ära.

V. Kaaver (tp): Riigivanem Strandman ütles, et...

Juhataja: Ma võtsin Teilt sõna ära.

V. Kaaver (tp): Kui meie kõik kokku võtame, kõik need andmed, mida ma ette kandsin, siis leiame... (Vahelhüüded.)

Vaheaeg kl. 19.26 min.—kl. 19.50 min.

13. V. Kaaver'i kolmeks koosolekuks väljajahitamine.

Juhataja: Rkl. Kaaver juhataja mitmekordsele korraldusele vaatamata ei allunud sellele korraldusele, sellepärast Riigikogu kodu-

korra § 113. põhjal panen Riigikogule ette, rkl. Kaaver välja heita kolmeks koosolekuks.

Selle minu ettepaneku kohta sõnasoovijaid ei ole. Palun sekretäri helistada kõrvalruumidesse, et kindlaks teha koosolevate Riigikogu liikmete arvu. (Helistatakse kõrvalruumidesse.) Palun sekretäri kindlaks teha, kuipalju Riigikogu liikmeid koos on. Palun neid Riigikogu liikmeid, kes minu ettepanekut toetavad, käsi üles tõsta ja üleval hoida, kuni sekretär hääled ära loeb. (Hääletatakse.) Koos on praegu 81 Riigikogu liiget, ettepaneku poolt on hääletanud 69 Riigikogu liiget, see on üle $\frac{2}{3}$ koosolevate Riigikogu liikmete arvust, seega on ettepanek vastu võetud ning rkl. Kaaver kolmeks koosolekuks välja heidetud. Palun rkl. Kaaver'it koosolekuruumist lahkuda. (V. Kaaver ja Eesti tööliste partei Riigikogu rühma liikmed lahkuvad saalist.)

Vaheaeg kl. 19.55 min. — kl. 20.13 min.

14. Läbirääkimised päevakorra-punktide 8., 9. ja 10. puhul. (Punkt 12. järg.)

A. Rei (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui Riigivanem eile uue kombe järgi, mida Riigikogus varem ei ole olnud, sõna võttis, et tutvustada valitsuse töö lähemate kavatsustega, siis lootsime, et Riigivanem lähemalt selgitab neid küsimusi, mis viimasel ajal seltskonna huvi tulipunktiks olnud. Eriti lootsime pikemat seletust tollide kohta, sest siiaamaani ei ole valitsus oma samme tollipolitika alal rohkem selgitanud, kui mõne lakoonilise lausega Majanduseministri suust. Lootsime et Riigivanem seletab, millest oli tingitud 14. septembril maksmapandud tollide kõrgendamine. Samuti lootsime kuulda seletust muude valitsuse sammude kohta, mis juba astunud ja nende kohta, mis kavatsusel.

Härra Riigivanem teatas, et ta pidulikult koosolekul ei taha üksikasjadesse minna ja sellest võibolla oligi tingitud, et Riigivanema kõne oli sisult kaunis kehv. Ta kõneles parlamentlikust korrast teistes riikides, kõneles üksikute ametkondade üle j.n.e. Kuid selgust avalikku arvamist huvitavates küsimustes see kõne kahjuks ei toonud. Suur osa Riigivanema kõnest oli pühendatud etteheidetele ühe ametkonna ametnikele. See on psühholoogiliselt küll kaunis arusaadav. Avalikus arvamises on hukka mõistetud meie majandusepolitika eriti tollipolitika alal, ja sellepärast oli vajadus süüd veeretada valitsuselt rööpa-seadjale. Minu arvates on aga etteheidet Majanduseministeeriumi ametkonnale täiesti alusetud. Ei suuda uskuda, et valitsusel, kes

tollipolitikas vildakule teele läinud, võimalik ei olnud selgeks teha sääraseid lihtsaid asju, nagu näiteks see, missugused tollimäärad teistes maades maksma pandud, kui suur olnud meie vabrikute toodang, kuipalju sellest välis- ja kuipalju siseturule läheb j.n.e. Kõiki neid asju saab kaunis kiiresti välja selgitada isegi erainimene, kel pole miskit kantseleid ega ametnikkudeaparaati käepärast. Suur hulk neist andmetest leidub meie ametlikkudes trükitud arvustikuteostes, kust neid õige hõlpsasti võib üles leida. Nii et kui nüüd valitsus tahab oma tollipolitikat sellega vabandada ja õigustada, et ametkonna-aparaat olevat väga nõrk ja pole suutnud valitsusele küllalt täielikke andmeid muretseda, nii et valitsus peab nagu pimedas kobama, siis minu arvates ei kannata sarnane vabandus tõsist arvustust. Kui valitsuse juhi eilsed seletused olid nii üldsõnalisised, nii vähe sisuliselt seletavad praegu üldise huvi tulipunktis olevate küsimuste suhtes, siis arvan mina, et see üldsõnalisus oli tingitud sellest, et kolme kuu kestel, mis praegune valitsus ametis püsib, ta ei ole midagi positiivset korda saatnud, ei või näidata midagi silmapaistvat, mis ta oleks korda saatnud riiklikkude sihtide saavutamiseks, ei või näidata ühtki positiivset saavutust. Kolm kuud ei ole ju küll suur aeg riiklikus elus, kuid siiski võib ta selle lühikese ajaga mõndagi korda saata. Kahjuks meie praegune valitsus ei ole midagi positiivset korda saatnud ja pole ka kuulda, et ta oleks suutnud midagi suuremat ja silmapaistvamat ette valmistada. Võibolla sellest, et valitsus pole suutnud midagi riiklikult kasulikku korda saata, ongi tingitud väga omapärased majandusepolitilised võtted valitsuse poolt. Ma mõtlen nimelt viljaostmist sõjaväele, kus makstakse 70 senti üle turuhinna. „Vaba Maa“ 2. oktoobri numbris, vaieldes viljatolli vastu, kirjutab sellest ostuoperatsioonist järgmist: „Eriti praeguses olukorras, kus sõjaväele rukist ostetakse 60—70 senti võrra turuhinnast kallimalt, on igal, isegi kõige pisemal maapidajal loomulik püüd, kas või tervelt oma rukkisaaki kroonule ära anda, kuna ta ju teab, et ta iga 4 müüdüd rukkipuuda asemele samal päeval vabalt turult 5 puuda välismaa rukkid asemele võib osta.“ Niisugust majandusepolitikat, mis seisab üksikute talupidajate toetamises sel kujul, et üksikutele talupidajatele, kes osavamad kasutama igat kergelt teenimisevõimalust, makstakse märksa kõrgemat kui turuhinda, — niisugust majandusepolitikat ei saa mingisugusest riiklikust seisukohast õigeks pidada. See on minu arvates täitsa lubamatu ümberkäimine riigi rahaga. Võibolla, et niisugune talitamisviis on tingitud rühmade-vahelistest kombinat-

sioonidest praeguse valitsuse seljataga seisvate rühmade vahel. See on meile kahjuks teadmata, millest need operatsioonid tingitud. Loen aga oma kohuseks tähendada, et niisugune ümberkäimine riigi rahaga ei tohiks olla lubatav.

Kõige suuremaks valitsuse saavutuseks möödunud kolme kuu jooksul on olnud tollide tõstmine. Täna viimaks kuulsime Majanduseministrilt selle sammu põhjendust, mida oleks pidanud avalikule arvamisele palju varem ütlema. Otsekuu saatuse iroonia leidis aset nende erakorraliselt kõrgete tollide maksmapanek just sel momendil, mil rahvasteliidu täiskogu võttis vastu soovituse kõigile riikidele, et need oma tolle ei kõrgendaks. Just sel momendil Eesti, kes alati rõhutanud oma tahet rahvasteliiduga käsikäes töötada, on arvanud kohaseks maksuma panna tollimäärad, mida võib õigusega nimetada rekordilisteks, kuna terves maailmas ei leidu nii kõrgeid tolle, vähemalt üksikute ainete kohta. Tarvitseb meelde tuletada vaid, et puuvillane lõng pleekimata kuni nr. 38 meil on pandud 87-sendilise tolli alla, kuna Poolas, kus teiste riikidega võrreldes selle kohta kõige kõrgemad tollid on, toll sellele lõngale ainult 42 senti on, kõigis teistes riikides väiksem. Lõngad kuni nr. 60 käivad meil tolli alla — 110 senti, aga teistes riikides, kõige kõrgem Poolas 52 senti. Pleegitud puuvillane riie, mida läheb kuni 10 ruutmeetrit ühte kilogrammi, allub meil 439-sendilisele tollile, kuna Rumeenias on selle riide toll 207 senti, ja teistes riikides veel palju madalam. Veel huvitavam on lugu puuvillariididega, mida kilogrammi läheb üle 15 ruutmeetri. Tšehhoslovakkias, ühes kõrgemate tollide riigis, on niisuguse riidesordi toll 447 senti, meil aga — 1460. Ja niisugused kõrgeid tollid on maksuma pandud momendil, kus rahvasteliit soovitab kõigile riikidele tolle mitte kõrgendada! Teiseks tuletatagu meelde, et meil on juba aastate viisi teoksil Eesti-Läti tolliunioni teostamine, mis nõuab tollimäärade ühtlustamist Lätiga. Nüüdse tollidetõstmise juures ei ole ka selle eesmärgiga sugugi arvestatud, sest tervelt reall puuvillakaupadelt on meie uued tollid märksa kõrgemad, kui Lätis. Seejuures peab silmas pidama, et just meie tekstiiltööstus on eriliselt huvitatud välisurule pääsemisest, sest suurem jagu selle tööstuse saadustest valmistatakse just välisuru jaoks. Selletõttu on ainuke õige tee niihästi tekstiil-, kui ka muu tööstuse arendamiseks välisurude laiendamine ja juurdevõitmine, milleks on tarvilik uute kaubalepingute sõlmimine ja olemasolevate lepingute intensiivne kasutamine. Näiteks sõlmiti eelmise valitsuse päevil leping Nõu-

kogude Venemaaga, mis pakub meile võimalust laiendada kaubanduslikku läbikäimist mitte üksnes Venemaaga, vaid transiidina läbi Venemaa veel teistele, kaugematele turgudele, näiteks Pärsiasse. (Riigivanem O. Strandman: Kas ka Hiina ja Jaapani?) Jah, võibolla ka Hiina ja Jaapani. Selles suunas oleks meil tähtis tegutseda, et meie tööstusettevõtted võimalikult lahedamini pääseksid välis-turgudele. Teiselt poolt on soovitav meie tööstuse võistlusevõimet sellega tõsta, et süstemaatiliselt kaotataks sisseveotollid toores-ainetelt ja poolfabrikaatidelt. Ekslik on arvamine, nagu saaks sisseveotollide kõrgele kruvimisega võidelda tööpuuduse vastu. Ümberpöörult, sel teel, millele on astunud valitsus oma 14. septembri tollidega, võime kergesti kaotada need välisurud, mis meie töösturid riigi majandusepoliitika toetusel on kätte võidelnud väga suurte raskustega. Sest ega välisriikide tööstuse ja kaubanduse ringkonnad ei vaata rahulikult pealt, kui üks riik tõstab tolle, vaid nad võtavad vististi ka omalt poolt vastava vastuaktiooni ette.

Tööerakonna häälekandja „Vaba Maa“ ongi juba toonud selle kohta terve rea teateid meie lähematest riikidest. Soome tekstiiltööstuse ringkonnad on liikvel ning nõuavad tollide kõrgendamist. Samuti tuleb meile Riiast teateid, seal kummijalanõude vabrikandid nõuavad tollide tõstmist j.n.e. Peale selle tunnevad ka suuremad välisriigid end valusasti riivatud olema meie tollidetõstmisest. Teatavate väga suurte välisriikide poolt, kelle hea suhtumine meile mitmetpidi väga tähtis, on meie valitsusele teatavaks tehtud, et säärane tollipoliitika riivab nende riikide huve. Vististi ei ole see valitsuse juhil teadmata. Kui see nii on, siis peame sellega rehken-dama, et need riigid omalt poolt võivad takistusid sünnitada meie kaupade väljaveole. Need riigid, kuhu meie tööstuse kui ka põllumajanduse saadusi välja veetakse, võivad kergesti vastata teatavate raskendustega meie kaupade väljaveole. Selle tõttu võivad tekkida raskused mitte üksnes meie tööstusele välisurudele pääsemiseks, vaid raskused võivad tabada ka põllumajanduse saadusi, nii et meie talupoegadel, võibolla, tuleb tasuda seda eksperimendi, mille valitsus tegi 14. septembril. Niivõrt võib see tollide tõstmine valusasti riivata põllupidajaid, kui produtsente. Kuid kõige otsekohesemalt tabavad 14. septembril maksmapandud rängad tollid kõiki tarvitajaid, mitte ükski töölisi, palgalisi ametnikke ja oma tööjõust elavaid inimesi linnades, vaid samuti ka talupoegi maal. Kõik teated, mis kokku tulevad pealinna, kinnitavad, et maal talupoegade keskel on uued tollid äär-

mist meelepaha tekitanud. Ei tarvitse tõesti vist pikalt uuesti näitama hakata, et neil kuulsatel garantiidel, mis valitsus vabrikantidelt võtnud, et need hindu ei tõstaks, mingisugust väärtust ei ole. Seda on Tallinna kaupmehed oma märgukirjas põhjalikult seletanud, näidates, et need garantiid on vaid näilised, olles mõeldud küll vist rohkem ilustamisena ja sildina, mis peaksid aitama tollide kõrgendust veidi vastuvõetavamaks, suupärasemaks teha. Reaalset tähtsust ei saa neile anda. Arvan kindlasti, et vabrikandid esimeste nädalate jooksul ei hakka ummisjalu hindu tõstma, vaid seda tehakse tasapisi, ja moestlänud sortidelt, nagu teatavatelt saabastelt, mida nüüd keegi enam ei kannu, võivad nad hinnast isegi alla jätta. Kui valitsus nii naiivne on, et ta vabrikantide lubadust, alandada hinda üksikutelt moestlänud ja lattu seisma jäänud kaupadelt, pidas küllaldaseks garantiiks, et elukallidus ei tõuse, siis ei kadesta meie selle valitsuse oskust töösturite motiive ja väiteid läbi näha ja öieti hinnata. Valitsus peaks küll vits juba selgusele jõudnud olema, et tähendatud tollide tõstmine on täiesti ebaõnnestunud, ja et kogu rahvas selle ühel häälrel hukka mõistab. (O. Gustavson, stp: Kogu rahvas ei saa. „Vaba Maa“ on poolt.) Ma rääkisin kõigist rahvaklassidest. (Riigivanem O. Strandman: Kuidas kogu rahvas klass saab olla?)

Kuna aga siin vahele tähendati, et „Vaba Maa“ tolle kaitseb, siis tahaksin tähelepanu juhtida ühele pikantssele asjaolule. 1929. a. on Tallinnas ilmunud raamat pealkirjaga: „Mida tahab Tööerakond? Tööerakonna eeskava ja põhimõtted“. Seal leidub peatükis, mis käsitab makse, tolle ja aktsiise muu seas järgmist: „Kaudseid makse tuleb järk-järgult vähendada ja juhtida ainetele, mida tarvitavad peajasjalikult jõukamad kihid, eriti mõjuvalt maksustades uhkuseasju, kusjuures tollid esimese järgu tarbeainetelt tulevad miinimumini viia.“ Nüüd on aga esimese järgu tarbeainetelt, nagu lihtsaapad, sits, lihtne pesuriie j.n.e., tollid maksimumini viidud. (O. Gustavson, stp: Võibolla on trükiviga.) Jah, enne valimisi lubati alandada miinimumini, kui aga valimised möödasi siis tõsteti tollid maksimumini.

Edasi on öeldud, et „Tollid tulevad nii ümber korraldada, et nad ei oleks eluvõimetu tööstuse püstitoidmise abinõuks tarvitajate kulul.“ Aga see, mis 14. septembril s. a. tegi Vabariigi Valitsus, mille eesotsas seisab tööerakonna silmapaistev tegelane, see on täielik vastand sellele, mida töötas tööerakonna eeskava vaid mõni kuu tagasi.

Arvan, et valitsus, kelle juht on sunnitud siia tulema ja rääkima, et temal ei ole aparaati, mille abil saaks andmeid selle kohta, millised tollid on teistes riikides, kui suur on meie vabrikute toodang, kuipalju sellest välja veetakse ja kuipalju omal maal ära tarvitatakse j.n.e., niisugune valitsus peaks tundma, et tema oma kohal ei seisa. Meie kiirustaksime ta lahkumist sellega, kui ettepanud tollide seaduse tagasi lükkame, millega meie kindlasti terve rahva heakskiitmise ära teenime.

A. A n d e r k o p p (töer): Ma ei ole, lugupeetud Riigikogu liikmed, sellel arvamisel, et teiste vaated niisugused on, nagu eelkõneleja tähendas, mida võib kergelt võtta ja neile üleöla vaadata. Arvan, et igal rühmal on oma vaated, ja kellelegi ei ole monopoli antud arvata, et tema arvamine ainuke on ja teiste arusaamised kerged on. (J. Voiman, stp: See on jälle üks väänamine.) Seepärast ei tahaks seda tooni, nagu eelpool ühe kõneleja poolt nii iseteadvat avaldati, harrastama hakata. Eriti tohtis aga loota, et endine Riigivanem härra Rei neid küsimusi rohkem laia ulatusega ja sügavasti puudutada oskab, aga mitte mõne kerge märkusega üleolevalt neist rohkem kui tõsistest asjadest üle ei katsa saada.

Ja tõesti, kui käesolevat küsimust vaatame, võime omavahel ju lahku minna mõnes peenususes. Ei saa salata, et see küsimus seotud on kogu meie majanduseelu küsimusega. See ainuüksi, et meil paari aastaga ligi poole miljardi eest rohkem tekstiilkaupa sisse toodud — see summa ei ole meie rahvamajandusele ükskõik, ja sellest ei saa kerge käega üle minna.

Majanduseminister tähendas, et meil õiget rahvuslikku kapitali ei olevatki. Ma panin tähele, kuis mõnigi Riigikogu liige sel puhul pead raputades öelda tahtis, et ta ei taha sellega nõus olla. (M. Martna, stp: Meie ei saanud aru, mida Majanduseminister arvas.) Kui meie seda ütelist võrdlevat vaatame, siis peab ütleva, et sellel väga palju tõtt taga on. Kui linnulennult meie rahvamajandust vaadata, võrreldes teiste vanade rahvastega, siis leiame, et meie rahvas on nende hulgas üks vaesem, ja kui võrrelda meie rahvuslikku kapitali teiste rahvuste omaga, siis pole meil seda tõesti peaaegu nagu olemas. (J. Tõnisson, rhv: Ei ole olemas mida?) Võrreldes jõukamate rahvastega oma rahvuskapitali.

See, kuidas ja mis teed mööda meie majapidamine läheb, on eriti selle vaesuse pärast väga tähtis ja ei saa ükskõik olla, kas meie üht ainsamat kaupa poole miljardi eest

rohkem või vähem sisse veame. Peame vaadata kõigepealt, kuidas see meie kaubabilansile ja maksubilansile mõjub.

Peale selle on tõsi, et selle küsimusega on ühenduses hulga tööliste küsimus. Ma ei usu seda ja arvan, et see liialdus on, et vabrikud päeva pealt oleksid oma ukсед kinni pannud, kui see tollikõrgendus poleks läbi läinud. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Ma ei usu, et ümmarguselt 10.000 töolist oleks leivata jäänud, kes tekstiiltööstuses tegevad. (M. M a r t n a, stp: See on lihtne demagoogia.) Ma ei usu seda, et tööliste küsimus Teie demagoogia on. Aga, härra Martna, Teie mäletate väga hästi, kui mitu korda Toompeal rühmad vaielnud töötatöölise küsimuse üle, missugune torm siis mõnest rühmast üle käis, kui Maarjamäele vaevalt paarsada töolist poole palga peale tööle pandi. Mis siis, kui neid töötatöölisi tuhanded oleks tulnud? Töötatöölise valus küsimus ei või ühelegi valitsusele ükskõik olla. See abinõu, võibolla millega praegu tahetakse seisukorda parandada, ei ole vast mõnele ringkonnale vastuvõetav. Kuid ma ei ole kuulnud teisi kavu. Ma kuulasin endise Majanduseministri härra Oina võrdlemisi asjalikku ettekannet, kuid reaalseid kavu ma seal ei näinud. Härra Oinas tuletab vast meelde neid päevi kevadel, kus ta mures oli kaubabilansi ja kroonikursi pärast. Siis tuli ühe abinõuga välja, see on uue välislaenu tegemine. Mina ütlesin, et seda abinõu meie kasutada ei tohi. Härra Oinas ütles siis, et ta seisukord kergem ei ole, kui 1924. a., millega nõus ei saadud olla, ja selle tõttu läksid meie seisukohad täitsa lahku.

Meie teame, et tolajal välislaenu tegemise tingimused olid äärmiselt rasked. Just mõned nädalad enne seda jutuajamist Toompeal A. Oinaga on üks meie parematest rahandusemeestest välismaalt tulles seletanud, et see aeg kõige ebasoodsam on välislaenu tegemiseks. Ja laen jäigi ära.

Ma oleksin siis huvitusega kuulnud, et opositsioon oleks näidanud, missugused on need reaalsed teised abinõud, millega olukorda parandada oleks saanud. Ma ei ole aga kahjuks kuulnud ühtki säärast reaalset abinõu ette toodavat. (A. R e i, stp vahelhüüe.) Teie lubate vast öelda, härra Rei, et Teil ei ole õigust nõuda, et ainult Teie vaated on õiged, ja Teie võite teiste vaadete peale ülevalt alla vaadata. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Teie näitate praegu, kuidas Teie teiste arvamisi hindate. Härra Rei tähendas muu seas, et meie tollideküsimuse lahendamine on sattunud võrdlemisi õnnetuks ajaks seepärast, et rahvasteliit just nüüd vastu

võttis sooviavalduse, et riigid 2-he aasta jooksul tolle kõrgendada ei katsuks. Meie ei olevat sellest hoolinud ja just nüüd tollikõrgendamisele asunud. Aga ma pean ütleva, nagu ajalehtedest omalajal selgus, on selpühul, kui see ettepanek Inglismaa poolt rahvasteliidus tuli, Saksa riigi esindaja ja just sotsialist Breitscheid hoiatanud, et seda ettepanekut nii otsekohe vastu võtta ei saa, sest et see ettepanek paneb mõned riigid väga raskeesse seisukorda. Meie mõistame Saksamaa sammu, meie teame, et Saksamaal tollide ümberkorraldamise küsimus praegu akuutne ja väga raske on. Ja ei ole saladus, et praegu üks Euroopa suurematest riikidest, ma ei taha nimetada just missugune, kus sotsialistid juhtival kohal valitsuses, et see riik, kus sotsialistid on aastad tagasi võidelnud põllumajanduslike tollide vastu, ja kus tollid praegu olemas, meile praegu vilja sisse veab, ja riik puudalt ligi 100 meie senti väljaveo preemiat maksab. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt: Teie näitate, et Saksamaal sotsialistid sama tugevad on kui kahekümne aasta eest olid.) Ma näitan seda, et poliitilised vaated tihti paratamata majanduseelu eest peavad taganema.

Siin tähendati, et meie tekstiiltööstus kodumaale müüb 20%, ja 80% läheb välismaale, ning seepärast kaitsetoll loomulikult tööstusele palju pakkuda ei saa. Mina küsiks in seepeale, kas need, kes selle väite ette toonud, teavad ka, kui suurt osa 20% meie tekstiiltööstuses edendab? Kas selle 20% kaitsetajamine ja siis selle osa äralangemine produktioonist tööstust väljapääsematusse seisukorda ei sea? Kui sellest 20% kõnelda, peab see küsimus kõigepealt selge olema. See ei ole nähtavasti ka opositsioonile selge. (M. M a r t n a, stp vahelhüüe.) Ärme unustame edasi, et riik oma keskpanga kaudu 800 miljonit marka pannud meie tekstiiltööstusse. See on suur raha ja sellepärast asi, mis Riigikogu tõsiselt kaaluma sunnib, kas ja kuidas riik oma raha kätte saaks. Minul ei ole põhjust uskuda tekstiiltööstuse täielikku kinnipannemisse, kui uusi kaitsetolle tulnud ei oleks, kuid mul ei ole ka põhjust uskuda, et täiesti ebaõige on töösturite seletus, et nad muidu korralikult edasi töötada ei saa. Siis oleksid aga ka riigi sajad miljonid hädaohus.

Siis tahtsin veel vastuväite tuua ühele etteheitele, et meie tööstuse toodangul ei ole seepärast turgu, et tema poolt valmistatud kaubad küllalt mitmekesised ei ole. Tähen-dati, et näiteks saabaste sordid on niivõrt vähesed, et ostjad nendega rahuldatud ei ole. Ma kuulasin möödunud majandusemessi ajal pikemat ettekannet ühe meie majandusetege-

lase poolt Ameerika tööstuse üle. Härra, kes seda ettekannet pidas, istub siinsamas Riigikogus, ja ta tähendas, et rikka Ameerika majandusepolitiika ei lähe välja sellele, et kaubasarvide arvu tõsta, vaid hoopis vastupidi, ta on neid miinimumini viinud. Aastat 10—15 tagasi oli Ameerikas saapasortide arv õige suur. Nüüd on seda aga viimse võimaluseni vähendatud. Samuti oli telliskivisorte omalajal mitmed kümned, nüüd aga ainult üksainuke. Meie aga nõuame oma tööstuselt, kes miljoni hinge jaoks töötab, et see kümneid sorte kaupa välja laskma peaks, kuna ometi selge on, et meil jõud seda ei luba. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Täna tähendati vastasrinnalt poolt, et tollide asemel meie oma tekstiiltööstuse olukorda oleksime pidanud parandama sel teel, kui oleksime oma kaupadele rohkem uusi turge otsinud, neid Venemaale ja isegi Pärsiasse saatnud. Kas on sarnasel mõttel põhja all ja kas tohib uute turgude peale nii roosiliselt loota? Ajalugu kõneleb siin teist. Meie oleme omalajal kaubalepingud teinud Balkani riikidega, ja väliskomisjonis, kus need küsimused kaalumisel olnud — härra Martna mäletab seda — on ikka räägitud sellest, teeme kaubalepingu ära, siis alles meie tekstiil hakkab sinna minema. Aga nüüd on aastad läinud, ja meil ei ole näidata, kas ühtki puuda meie tekstiili sinna on läinud. Arvata nüüd, et veel kaugemale Pärsiasse saame paremini oma tekstiili saata, kui Balkani riikidesse, kus meil kaubaleping juba olemas, selleks ei ole nähtavasti mingisuguseid lootusi.

Härra Rei arvas edasi omapärase väitena, et meie tööstus selle all isegi kannatavat, kui meie kaitsetoll temale appi tulnud. Ma arvan, et need härrad tööstuses ise ometi paremini aru saavad, mis neile kasulik. (A. Rei, stp: Need on töösturite oma, aga mitte tööstuste huvid.) Ma arvan, et iga korraliku ettevõtja huvi on oma tööstuse eest hoolitseda. (A. Rei, stp: Ettevõtja huvi on oma taskuid täita.) Kui ta tööstus kängu jääb, siis ei või ta ka oma taskusse midagi saada. (A. Rei, stp: Tööstuse huvi ja töösturi huvi on ikkagi kaks isasja.) See on nüüd uus tööstuse teooria, mida Teie kaitsete, et vii vabrik pankrotti, siis saad rohkem kasu.

Mis nüüd puutub nendesse garantiidesse, mis tööstus valitsusele andnud, et kindlustada seda, et ostjailt rohkem kauba eest hinda ei võeta, siis oleme vist meie kõik sellel arvamisel, et see garantii, mis sisse maksetud, midagi tõsist ei kindlusta. (M. Martna, stp: Kas on kuskil mujal riigis maakeral säärast garantiid võetud?) Härra Martna,

kui meie aga seda garantiid hinnates öelda tahaksime, et meil kindlustusi üldse ei ole hindade tõusmise ärahoidmise vastu, siis annaksime endale ette pankrotitunnistuse. Kas meil tõesti siin Toompeal inimesi peaks olema, kes arvavad, et meie ei suuda mõnest tekstiiltöösturist jagu saada? Kas peame ütlema, et üks Zitron tugevam on kui Eesti rahvas? Mina arvan aga, et niikaugel Eesti rahvas oma valitsuse jõuetusega ei ole, et ta mõnest töösturist jagu ei saaks.

Härra Rei tähendas lõpuks, et tööerakond on oma põhimõtete vastu läinud. Mina arvan, et ei tarvitse teistele nii kergesti kive visata, tihti leidub neid oma aiaski. Mina vaatasin veel täna enne koosolekut läbi ajalehti, kus neid küsimusi sõelutud. Teie teate näiteks, et „Rahva Sõna“ on viimastel päevadel tugevasti olnud tollide tõstmise vastu, selle vastu, et niiviisi meie kodumaa kaupu kaitsta. Aga see ei ole ometi alati nii olnud. Enne seda, kui valitsus tolle tõstis, oli, härrad sotsialistid, teie häälekandja hoopis teisel arvamisel. Luban enesele ette kanda ühe märkuse ajalehest, härra Rei, kus Teie toimetajaks olite. See artikkel kannab pealkirja: „Kas riigi tollitõstmine õigustatud? Meie kaupmees ja nende isamaalsus“. Siin loeme järgmist: „Nagu ustavaltpoolt kuuleme, on meie kaupmeeskond Majanduseministrile märgukirja saatnud, milles nii kaupmeeskonna kui tarvitajaskonna huvides riidetolli tõstmine ära laidetakse. Rahvamajanduslikkudes huvides on see aga kuritegu iseenda vastu, kui veame sisse kaupu, milliseid siin kohapeal küllaldaselt valmistame ning millistele isegi välisurgu oleme sunnitud otsima.“ Nii kõneldi septembri algul. Kui valitsus septembrikuul kodumaa saadusi kaitsta püüdis, näevad sotsialistid selles võimalust oma väerinda muuta ja valitsusele kallale kippuda, ning „Rahva Sõna“ põhimõtted muutuvad otsekohe.

Meie näeme, et sotsialistid kahe nädala jooksul need vaated, mis siis olemas olid, nüüd kõrvale heitnud, ja see minu arvates näitab seda, et praegu nende poolt rohkem tolmu keerutatakse opositsiooni tegemiseks, kui sisulikult asja arutatakse. Ei ole püütud näidata, kuidas meie saame katta neid puudujääke, mis meie väliskaubandusel olemas, on katsutud ainult tolle maha teha, aga ometi ei või ükski valitsus külmaks pealtvaatajaks olla neis küsimustes, ei praegune valitsus, ei ükski teine tulevikus, tulgu missugune valitsus tahes. Kui nende abinõude üksikutes peensuses puudusi on, siis on Riigikogu käes lõpuotsus. Riigikogu võib käesolevat tolliseadust muuta, kui see tarvilik. Käesolevas

asjas on ta peremees, ja eelnõu lähebki ju komisjoni, ning seal on võimalik näidata üksikasjadele, mis vastuvõetavad ei ole ja mis parandamist võivad leida.

A. Oinas (stp, fakt. märk.): Ma olen pikemaks vastuseks sõna võtnud järjekorras, kuid kasutan võimalust faktilise märkusena õiendada üht asja, mille kohta ei tahaks, et see pikemalt õhku rippuma jääks, kui tänaseks õhtuks. Rkl. Anderkopp tähendas, et ma olevat kevadel samalt kohalt avaldanud arvamist, et margakurssi ähvardavat hädaoht, ja selle kõrvaldamiseks olevat tarvilik teha välislaenu. Ma ei ole kuskilgi seda mõtet avaldanud, et käesoleva aasta kevadiste kuude passiivne väliskaubandus võiks Eesti margale hädaohtlik olla. Vastuoks, ma olen igalpool seletanud, et kevadiste kuude väliskaubanduse passiivsus ei ole, kui möödaminev, Eesti margale hädaohtlik, sest et Eesti pangal on niivõrt suured välisvaluuta tagavarad, et ta kindlasti vastu peab suurenenud välisvaluuta nõudmisele. See oli minu kindel seisukoht, millepärast olin rahaministrina täiesti rahulik ja kindel selles, et Eesti marka mingisugune hädaoht ei ähvarda. See minu seisukoht on tõestunud. Juba juunikuus oli väliskaubandus aktiivne, see kestab edasi. Võibolla tuleb detsembrikuus muudatus selle tõttu, et jõulu eel sissevedu suureneb.

Mis puutub välislaenu, siis tuli see mõte pankadelt, eriti pikalaenu pangalt, soovil — Eesti tööstust ratsionaalsemalt finantseerida. Ma ei salga, et ma põhimõttelikult pooldan seda kavatsust, nimelt, et meie tööstusele tuleb ratsionaalsemalt väliskapitali sisse tuua. Kuid see kavatsus ei olnud veel küllalt küps, kava nõudis kaalumist, pealegi oli sel kevadel välislaenu tegemiseks rahaturu olukord ebasoodne.

Majanduseminister J. Z i m e r m a n n: Ma teen faktilise märkuse. Nimelt korrutamata ja korrutatud puuvillast lõnga valmistas kaks suurimat puuvillavabrikut 1928. aastal 6.516.287 krooni väärtuses. Sellest müüdi sisemaale 1.928.564 krooni väärtuses, välisurule — 4.587.723 krooni väärtuses. Sellest nähtub, et härra Oina tõendus, et siseturg tarvitab puuvillast lõnga ainult 3%, ei vasta tõeludele.

Tolli põhitariifide §§ 55., 57. ja 88. muutmise ja täiendamise seaduseelnõule juurdelisatud seletuskirjas on tähendatud, et jalatõelude hindade kohta on toodud ainult väljavõtte hinnakirjast, ja seal on püütud anda lühike ülevaade hindade liikumisest; kõigi kohta seda tuua ei olnud vajadust.

Härra Oina märkus, et hindu ainult väiksetelt saabastelt, nr. 37—39 alandatud,

ei vasta tegelikkusele, vaid hindu on samuti alandatud ka suurematelt nr. 40—46, näiteks mustast kroomnahast meeste nõorsaabaste, — suurus nr. 40—46 — hinda on alandatud 14,25 kroonilt 13,75 kroonile, meeste ja naiste kingade hindu on samuti alandatud.

Minu poolt toodud andmed tekstiiltööstuse saaduste kohta on saadud töösturilt. Statistika keskbüroolt tähendatud aja kohta — 1928. a. — andmeid veel avaldatud ei ole.

Eelmine Majanduseminister härra Oinas kandis tööstuse andmeid ette meetrimõõtuks, kuna minu arvestused on tehtud kroonides, siis ei saa neid praegu täpselt võrrelda ja seda tuleb komisjonis teha.

J. T õ n i s s o n (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Riigivanema teadaanne oli oma sisu poolest üldine, nõnda et üksikasju siin raske on äratama hakata. Pealegi ei ole see minu ülesanne. Üks küsimus kerkis aga seal erilise teravusega esile. See on meie riigi valitsuseaparaadi korraldamine ja isiklik koosseis, ning selle hinnang. Sellejuures tahaksin natuke peatuda.

Kõigepealt võin rõhutada, et mulle meelde ei tule siin kuidagi erilisel kaitsma hakata kõiki, kes meie valitsuse organisatsioonides ametnikkudena ja teenijatena tegutsevad. Meie oleme riigi rajamisel pidanud riigi valitsuseaparaadi looma üle-öö materjalist, mis meil saada oli. Meie oleme pidanud ülesandeid täitma hakkama, mis meie inimestele täiesti tundmatud olid. Loomulikult ei võinud valik niisugune olla, et kõigega saadaks rahul olla, niihästi nende isikliku kvalifikatsiooni, kui ka nende arenemisvõimaluste poolest. Ometi võime öelda, et teiste uute riikidega võrreldes võime oma valitsuse organisatsiooniga ja valitsuseaparaadi koosseisuga rahul olla. Erapooletud vaatejad kinnitavad seda. Kui meil aga valitsuse juht autoritatiivselt rahvaesinduse ees kinnitab, et meie valitsuseaparaadi isiklik koosseis on äärmiselt arenematu, saamatu ja teguvõimetu, siis ei ulata see üksi meie oma rahva ette, vaid see kõlab kaugele välja. Kas on meil tõesti tarvis isendid ja oma asja halvemaks teha, kui see tõepoolest on? See ei vii meie riigiteenijaskonda edasi, kui teda nõnda valgustatakse. Ei anna see kellelegi hoogu teguvõimsuseks, vaid see surmab kõik. See võtab teadvuse, et inimene midagi võib ja midagi suudab.

Meie oleme oma demokraatlikus mõtlemisviisis omalajal võtnud võimaluse virgutada meie inimesi igasuguste auavalduste ja teenetemärkide andmisega. Meie oleme tahtnud ära hoida niisuguse meeoleolu, et vahest välispidiste virgutuste abil edasi katsutakse püüda.

See ei tähenda aga, et meie peame inimesel sisemise enesetunde kaotama. Vististi mõjub see aga meie riigiametnikkude ja -teenijate laialistesse ringkondadesse rüsuvalt, kui tõesti seesugune üldistus maad võtab, et meil õieti kellegist kuskil midagi ei ole.

Seda juba üldiselt seisukohalt. Olulikut pean mina aga seda oma veendumuse järgi liialdatuks ja ülekohtuseks. Valitsuse eesotsas riigi algpäevil kui ka viimasel ajal seistes omandatud kogemuste põhjal võin ma öelda, et kõigist puudustest hoolimata meie inimesed, kes valitsuseaparaadis tegutsevad, võrdlemisi ikkagi arenemisvõimelised olnud ja tarvilikku teguvõimsust ilmutavad. Kui valitsuses minu juhtimisel tuli kaugeleulatuslikke kavatsusi kaaluda ja kui nende küsimuste selgitamiseks oli tarvis asjalikku materjali, siis on vastavad ministrid oma ettepanekuid küllalt põhjendanud andmetega, mis vastava valitsuskonna töäjõud olid muretsenud.

Teiselt poolt ei saa aga silmi kinni pigistada selle ees, et meie oleme aastate jooksul oma valitsuseasutuste koosseisu kärpides ja koondades just informatsiooni-teenistuses seisvaid asutusi äärmiselt kokku tõmmanud. Kaubandus-tööstusministeeriumis oli omalajal informatsiooni-osakond. Seal töötas aga viimasel ajal kuni Majanduseministeeriumi loomiseni üksainus isik. Kujutage nüüd endale ette, kui meie seaksime hüüdsõnaks üles, et kui valitsuse juhatajal või valitsuse liikmetel tarvid tuleb ühe või teise küsimuse kohta täpseid andmeid muretseda, siis peavad sellel informatsiooni-osakonnal oma 1-liikmelise töäjõuga valmis olema kõikisugused andmed iga-suguste suurte küsimuste kohta ja selle kohta, mis sellel alal teistes riikides juba liikvel on. Mis see siis õieti tähendab, kui meie selle nõudmisega esineme?!

Võtke teised ministeeriumid. Omalajal olid statistika- ehk arvustiku-osakonnad kõigis ministeeriumides. Kokkuhoiu mõttes likvideeriti need ja arvustik viidi riigi statistika keskbüroo alla. Loomulikult ei või ometi nüüd nõuda, et üksikutes ministeeriumides ikka veel kõikisuguseid andmeid kogutaks üksikute küsimuste kohta paralleelselt statistika keskbürooga! Üksikud ministeeriumid peavad just seda riiklikku keskasutust informatsiooni materjalide muretsemiseks kasutama.

Kui meie tahaksime riigi statistika keskbüroole niisuguseid ülesandeid teha, siis võime öelda, et seda ta oma koosseisuga praegustes oludes kuidagi täita ei suuda, kui seal ka kõige paremini kvalifitseeritud töäjõuga inimesed töötaksid. Rohkem veel, teie ei saa isegi teaduslikelt töötajailt, kes nende majanduslikkude küsimuste kallal töötavad ja kes

uuemaid arvustikuteateid ka teaduslikuks otsarbeits kasutavad, nii kergesti nõuda, et teie võite lühikese aja jooksul kõigi küsimuste kohta täpseid teateid saada. On loomulik, et niisugustel kordadel, kui on tarvis suuremate probleemide lahendamiseks muretseda asjalikke aluseid, antagu inimestele ja asutustele aega. Kui seda tehakse, siis saadakse ka oma töäjõuga väga palju kätte sellest, mida tarvis küsimuste selgitamiseks asjalikkude andmete poolest.

On kuulda, et just viimasel ajal isegi praegu põnevaks kujunenud tollide tõstmise küsimuses kasutamata jäetud just need valitsuseasutused ja need ametnikud, kellel oleks just sellel alal võimalik olnud tarvilikke andmeid kiiremini muretseda kui teistel. Ma ei saa kõnelda üksikasjadest, oleks aga soovitatav, et kui meie nii halvaks panevalt hindame oma töäjõude, siis täit selgust sellepoolest muretsetak, kuidas nende nõudmistega olnud, mis lahendamata jäetud.

Teiselt poolt on iseäranis endistelt aegadelt kuulda, et kõik vastavad nõudmised informatsiooni saamiseks on rahuldavalt täidetud. Täna kuulasin järele oma kaastöölisel, kes just riigimajanduse alal omalajal tegutses, ja ta andis otsuse, et tema kaastöölised on tarvilikkude andmete muretsemisel ja läbitöötamisel tarvilikku oskust ja head tahtet ning teguvõimet ilmutanud. Kuulates ning kaaludes tekkis mul mulje, et meie aparaat võib tarvilikult tegutseda, kui aga osatakse seda tarvilikult kasutada. Kui meie tegelikkudes oludes ära kasutada võimalused, mis töötamiseks tarvilikud, siis arvan mina, et meie võime valitsuseasutustes töötajatega rohkem rahul olla, kui see välja kõlas Riigivanema teadaandest.

Kui meie tahaksime sellele seisukohale asuda, et meie inimesed kuskile ei kõlba ja midagi ei suuda, vaid inimesi tuleb välismaal ette valmistada, siis võime enestele selgeks teha, et see väljavaade täitsa petlik on. (J. Loosalu, as: Tollivalitsuses oli tarvis korraldusi.) Teie oma tollivalitsuse korraldustega võiksite vaikida. Jätame need asjad, muidu ma lähen teravaks. (V a h e l h ü e keskelt: See ei ole sugugi hädaohtlik!) Mitte minule ei ole see hädaohtlik. (V a h e l h ü e keskelt: Ka minule ei ole!) — Kas ma pean hakkama Teiega arveid õiendama? Minul seda tahtmist ei ole ja arvan, et see ei sünni ka Teile.

J u h a t a j a: Riigikogu liikmed, palun kõnelejat mitte segada.

J. T õ n i s s o n (rhv): Vaadake, kui meie päris objektiivselt seisukorda hindame, siis

peame tunnistama, et isegi meie iseõppijad on enam kui 10 aasta jooksul riigi valitsemisaparaadi alal tegutsedes ikkagi pidanud mõndagi õppima. Kui meie seda õppimist ei taha küllalt hinnata, siis ei ole vististi meil paremaid õppevõimalusi kui ligemal ajal. Teoreetiline ettevalmistus ei too ikkagi seda, mis annab tegelik töö riigi valitsemisaparaadi ülesandeid täites. Ja ma pean ütleva, oleks suureks õnnetuseks, kui tahetaks kõiki, kes aastakümneid töötanud, kõrvaldada selle eeldusega, et teised, kes midagi ei ole teinud, kõike paremini teevad. Seesugune eeldus ei ole millegagi põhjendatud.

Ei ole minul ega minu poliitistel sõpradel kunagi meelde tulnud väielda valitsuseasutuste isiklike koosseisude sõelumise vastu. Meie ei ole kunagi koosseisude koondamise vastu olnud, aga mille vastu meie ikka oleme olnud ja tahame olla, on see, et seda ei katsutaks läbi viia uisapäisa, pakiliselt. Meie oleme soovitanud selleks ikka aega võtta. 1920. aastal juba olin mina soovitanud põhjalikult ette valmistada koondamise kava. (V a h e l h ü ü e.) Ei jõudnud, ilma et mina selles süüdi oleksin, või minu poliitilised sõbrad. Kui oleks õieti käsitatud võimalusi ja aega, siis oleksime meie kümne aasta jooksul sellel alal palju rohkem edasi jõudnud, kui huupi ja umbropsu talitades. Oleksime küsimuse palju paremini lahendanud kui seniste katsete teel. Sellelt seisukohalt välja minnes arvan mina ka praegu, et kui seitsme ministeeriumi seadusega on teatavad võimalused valitsusele antud valitsuseasutuste koosseisude küsimust esialgselt lahendada, siis on seega suur kohustus valitsusele pandud, et tema seda tööd katsuks suure ettevaatlikkusega ja põhjalikkusega teha.

§ 62 selles seaduses ütleb: Vabariigi Valitsusele alluvate asutuste koosseisud kujundatakse Vabariigi Valitsuse määrusega riigi eelarves lubatud vastavate krediitide ja riigiteenijate palgaseaduse piirides. Need koosseisud esitab Vabariigi Valitsus Riigikogule seadusena vastuvõtmiseks hiljemalt kahe aasta jooksul käesoleva seaduse maksamahakkamise päevast arvates.

Siin võiks arvata, et valitsuse määruse all mõistetakse teatavaid eeskirju, mis valitsus annab selle kohta, kuidas koosseisude koondamist ja muutmist tahetakse läbi viia. Vaatate aga erikomisjoni seletuskirja, mis sellele seadusele juurde lisatud, siis selgub, et seletuskirjas seaduse motiividena rõhutatakse: „Riigiasutuste koosseisude kinnitamine kuulub Riigikogu võimkonda, kuid et üleminekuajal, mis iseenesest järk-järgult peab sündima, need koosseisud väga sagedasti võivad muutuda ja

need selles ajajärgus ainult ajutist iseloomu kannavad, siis arvati otstarbekohaseks anda nende ajutiste koosseisude kinnitamise õigus 2 aasta jooksul, arvates seaduse esimese osa maksamahakkamisest, Vabariigi Valitsuse võimkonda, piirates teda sellejuures eelarvega, riigiteenijate palgaredeliga ja sellega, et 2 aasta pärast juba väljakujunenud koosseisud esitatakse Riigikogule seadusena vastuvõtmiseks.

Nüüd selgub aga, et valitsuseametnikud on vabastatud ametist ja ümber paigutatud mitte valitsuse otsustega, vaid isegi üksikute osakondade direktorite ja peavalitsuse direktorite kohustetäitjate määrustega. See on minu arvamise järgi täiesti seadusevastane. Kui meil oli arutamisel 7 ministeeriumi seadus ja nende koosseisude kindlaksmääramine, siis pidi tunnistama, et Riigikogu on see, kes valitsuseasutuste koosseisude küsimuse lahendab seaduseandmise teel.

Riigikogu tahtis selle küsimuse lõpliku otsustamise endale jätta. Ta pidas selle aga nii tähtsaks, et elusate inimeste saatusega mitte hoolimatult ega juhuslikult ümber ei käidaks, ja rõhutas sellepärast, et need koosseisu muudatused peavad läbi viidama valitsuse kinnitamisel. Sellega taheti kindlustada seda, et mitte uisapäisa ei talitataks. Selle kiuste aga sünnib nüüd meil asju, mis kahtlemata ametnikkude ringkondades asjatult ärevust ja rahulolematust esile kutsuvad, iseäranis aga seda rahulikku meeoleolu segavad, milleta ei saa meie valitsuseasutused edasi töötada.

Sellelt seisukohalt peab ka Majanduseministeeriumi alal kordasaadetud ametnikkude vabastamisi ja ümberpaigutamisi, alandamisi ja ülendamisi hindama. Ja ma usun, et siin Vabariigi Valitsusel tulevad § 62. mõttes asjad omalt poolt kinnitada, see tähendab otsustada enne kui need küsimused edaspidi Riigikogus lõplikule otsustamisele tulevad.

Mis puutub nüüd päevakorral oleva seaduseelnõu saatuse tollide tõstmise alal, siis on meie avalikus arvamises, meie ajakirjanduses, meie ühiskonnas niipalju seda küsimust juba seletatud, et üldine meeoleolu seal juba ennast avaldanud. Tänaõnnes vaidlustes on isegi opositsiooni ringkonnast võrdlemisi ajalikult käesolevat küsimust käsitatud. Ei ole põhjust minul kui koalitsioonirühma esindajal siin teravamini esineda... (V a h e l h ü ü e keskelt: Väga õige, aga süda ei kannata.) — Mis Teie minu südamest teate!? Ma ütlen, et minul ei ole tarvis siin teravamini esineda kui hädapärast vaja. (Kaitseminister O. K ö s t e r: Oleks võinud sellegi, mis juba rääkisite, siin ütlemata jätta ja valitsuselaua taga seda kaudselt öelda.) — Siis Teie arvate, et mina pean katsuma sinna valitsuselaua äärde kaudselt pugeda, et

seada, mida mina tarvilikuks pean, kuidagiviisi teie teadmisse viia?! (A. A n d e r k o p p, tões: Kes siis ikka kaudselt poeb. See ikka ei lähe.) Kuidas mina sinna valitsuselaua ette siis tulen? (A. L a u r, as: Esindaja kaudu.) Erakonna esindaja kaudu oleks siis võinud vahest ka mõni teine koalitsioonirühm oma seisukohad tuttavaks teha valitsusele. (A. L a u r, as: Eks ole ka tehtud.) — Annaks siis Jumal rahu, tervist! Aga mina arvan, et selle asja tervisele oleks kasulik, kui öeldakse seda, mis tarvis, mitte selleks, et valitsust kukutama minna, nagu mõned arvavad, vaid selleks, et meie oma majandusepolitikat mitte ühe valitsuse päevil umbkaupa ei ajaks, vaid et siia tuleks teatav süsteem, et valitsus ajaks niisugust politikat, mis püsiks mitme valitsuse päevil.

Ja vaadake, siin on minu arvates öelda, et tollide töstmise küsimus ei ole praegusel korral nii lahendatud, et seesama valitsus selle lahendamise teel kaugele edasi saaks minna, kõnelemata sellest, et mõni teine valitsus, kes selle päranduse enese peale peaks võtma, veel saaks seda lahendamiseviisi kasutada. Siin on suurt küsimust nii ruttu otsustatud ja lahendatud, et see peaks ainult õnneasi olema, kui iga hoop õigesse kohta satuks.

Kui Riigivanem ise pidi tunnustama, et siin andmetesaamine puudulik, siis peab selle järgi, mis tehtud, ütleva, et andmete kasutamine ei ole küllaldane võinud olla, kui on küsimust nii võidud õiendada, nagu seda on katsutud. Ei ole mul mõttesse võinud tulla seista meie tööstuse arendamise mõtte vastu. Meie oleme ikka rõhutanud, et meie oma põllumajanduse kõrval mitte ainult nagu mõnda hädaasja, vaid kui tähtsat rahvamajanduse tegurit, oma tööstust peame arendama. Kogu meie rahvuslikust sissetulekust, mis keskmiselt aastas ulatub 300 miljoni kroonini, teeb tööstuse toodang väärtuste andmise poolest välja kuni 60 miljoni krooni. Ja kui ligemalt vaadata siis võib see osa meie rahvuslikust sissetulekust veel suuremgi olla. Sest suurtööstuse väärtusteloomise osa teeb üksi välja üle 44 miljoni. Väiketööstus, kodutööstus, kodukäsitöö ei tee ainult 5% välja, nagu arvustikuteadlased arvavad, vaid palju rohkem. Kui võtame kogu tööstuse toodangu, siis ulatub see umbes 120 miljoni kroonini ühes materjaliga, millest aga suur osa meie oma rahvamajanduse tooted.

See näitab, kui tähtis see ala meil on ka põllumajanduse seisukohalt, sest see ei ole meil ainult suureks põllumajandusesaaduste tarvitajaks, vaid ühtlasi produktseidiks põllumajanduse tarbeainetele. Kui tahame oma tööstust tõesti nii välja kujundada, et see oleks elu- ja teguvõimeline, siis peab ta fundeeritama nii-

sugusele reaalsele alusele, et seda iga tuulepuhang ei vapustaks. Tahame meie aga konjunktuur-aluse luua, siis kordame seda viga, mis riigi esimestel aastatel tehti. Meie oleme pidanud selle likvideerimise suure valu ja kaotustega. Kõik võtted, mis sihivad konjunktuur-aluse loomisele, on lootusetud. Kui tahetakse ajutisele konjunktuur-alusele rajada meie tööstuse arengut, siis võib siin ainult suurte kaotustega tegemist olla. Kui teie õhutate uute konjunktuuride loomise teel investeerima kapitali tööstusettevõtetesse, mis aga ei püsi konjunktuuri muutumisel, siis tuleb ainult maha kirjutada see, mis oleme kulutanud oma rahvuslikust kapitalist. Kui tahame tõesti tööstuse oma majandusliku arenemise tegurina välja kujundada, siis peame looma olud, mis püsivad.

Kas on aga sellelt seisukohalt tollide töstmise üksikus branche'is üheks aastaks see tee, millel edasi saame? On selge, et meil rahvuslikku kapitali vähe, aga et meie Majanduseminister võiks öelda, nagu ei oleks meil seda üldse, see võib meile väljaspool niisuguse atestatsiooni kujundada, mis meie rahvuslikku krediiti ja püsi rahvamajanduslikus elus ei tõsta.

Kuidas kujutatakse enesele ette, et meil rahvuslikku kapitali ei ole! Meie ehitusekapital üksi teeb välja 600 miljonit krooni. (Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Meie kapitalid on kõik välja laenatud!) — Kuulge, härra Majanduseminister, teeme endile selgeks, mis see rahvuslik kapital on. Teie mõtlete vast seda raha, mis liikumas või neid summasid, mis pankades, aga see ei ole ju kogu meie rahvuslik kapital. See on ainult väike osa, mida iseäranis ei rõhutada, kui kõneldakse rahvuslikust kapitalist. Meie peakapital on produtseeriv kapital, mis peitub põllumajanduses, vabrikute ja töökodade hoonetes ning sisseseadetes. (K. A s t, stp: Et seda Majanduseministrile peab seletama!) Ma ei seleta, kuid ma tahan selgeks teha, mida meie mõtleme rahvusliku kapitali all ja kuidas me sellest aru saame. Vaadake, kui sellelt seisukohalt asjale vaatame, siis peame ütleva, et väga võimetusks meie endid ka teha ei saa.

Teiselt poolt peame aga tõesti selle piskuga, mis meil on, võimalikult otstarbekohaselt ümber käima, et mitte ilmaaegu investeerida neid oma rahvuskapitali osasid, mida produktiooni töstmiseks hädapärast tarvis on. Sellelt seisukohalt on selge, et meie üksikuid tööstuseharusid juhuslikult ei tohi soodustama hakata mitmel põhjusel.

Täna on siin ette toodud, kuidas see kahtlemata tõstab elukallidust, kui tolle kõrgendatakse. Kuidas siin ka asju vaadelda ja seletada

püütaks, selge on, et kui need tollikõrgendused maksma jäävad, need elukalliduse tõstmise suunas mõjuvad ja peavadki mõjuma. Teie ei saa seda mingite garantiidega paraliseerida. Teie ei saa tööstuse kaudu kinni pidada hindade kõrgendamist, vaid siin töötab meie kaubanduseaparatuur automaatselt selleks, et neid tõsta.

Kujutage ometi ette, kui meile öeldakse, et ärisid on meil 10.000. On teada, et äritegevusel on sihiks kasuga töötamine. Kui nüüd keelutollide kaitsel võimalik on suuremat kasu saada, siis oleks see otse üliinimlik nõudmine, kui meie tahaksime oodata, et kõik, kes kaubanduse alal tegutsevad, endid kuidagi viisi hakkaksid kitsendama selles teadmises, et rikutakse töösturite poolt antud lubadusi, et saaduste hinnad ei tõuseks.

Peale selle on päris loomulik, et rahvamajanduses loomusunniliselt ja loodusjõuliselt hindade tõus maad võtab, niipea kui kuskilt juba surve tuleb, sest et inimesed ei saa seniste vahekorjade juures oma nõudeid rahuldada. Kui riiete ja jalanõude hinnad tõusevad, siis on võimata, et tööstuse ja põllumajanduse alal kõik senised kulud endiseks jääksid. Paratamata tõusevad väljaminekud, ja keegi ei saa, kui ta ka tahaks, suuremate kulude juures endiste hindadega produtseerida. Kõik tarvitate ringkonnad on sunnitud neid väljaminekuid, mis tõusnud, kompenseerima oma tööjõu ja produktide hinna tõstmisega.

Sellepärast ei maksaks seda küsimust üldse nagu probleemiks pidadagi, mille üle vaielda võib, vaid see on minu arvates selge, et elukalliduse tõus tuleb.

Teine asi on, kui ruttu sellele reageeritakse. Põllumeeste kogude häälekandja veergudel on küllalt selgesti ja teraval kujul väljendatud seisukoht, et viljatollid meil paratamatud on, eriti selle järele, kui tööstusele tolle tõstetakse. (A. R e i, stp: Aga maa põllumeeste kogud on kangesti selle vastu.) — Vaadake, see on nüüd iseasi. Kui küsimus ainult selles seisaks, et viljatolli ehk põllumajanduse tolli iseäranis rukkilt tahetakse tõsta, siis ma arvan, et tõesti rõhuv enamus põllumeeste hulgast oleks nende vastu. Kõrsvilja kasvatamise matsime maha 19. aastasaja lõpul ja käesoleva aastasaja alul; teadlikult tegime seda. Meie läksime teadlikult üle piimaasjandusele ja püüdsime seda intensiivselt arendada. (A. T u p i t s a, põl vahelhüüe.) Rkl. härra Tupits, ma olen vanadusest hoolimata väga vastuvõtlik igale õpetusele. Ja kui teie nüüd niisuguse hea sooviga tulete, ma katsun teha mis võin, et tutvuneda olukorraga; aga ma võin rahustuda, et olen katsunud tutvuneda olukorraga. Mul on olnud suuri võimalusi tutvunemiseks neil aladel — vast roh-

kem kui paljudel teistel — ja võin sellepärast öelda, et ei ole sugugi tundmatud kõik voolud ja katsed seda küsimust lahendada. Selge on aga ka teiselt poolt, et praegu põllumajanduse maadel soovid iseäranis ilmamajanduse konverentsi järele ei leia nii sirgeid teid oma rahuldamiseks, nagu vahest muidu arvatakse, vaid need küsimused on väga keerulised. Ja sellepärast ei ole niisugustel maadel, kus vahest nüüd agraringkonnad on oma seisukohad läbi rõhunud, sugugi kindlustatud see vool, et nüüd viljatollide abil katsutakse seisukorda päästa. (A. T u p i t s a, põl vahelhüüe.) Vaadake, kui teie Shveitsi asju nüüd lähemalt tunnete, siis teie teate, et suur organisaator Lauri on seal osanud tugeva organisatsiooni põllumeeste hulgas luua, mis enese maksma paneb. Ühtlasi teate teie, et Shveits on oma arenenud tööstusest hoolimata põllumajanduslik maa, mis töötab erilistes soodustatud oludes. Sinna viib ta looduseilu hulga kapitali, kusjuures „Fremdenindustrie“, nagu nad ise ütlevad, suurt osa etendab. See kindlustab neile sootu teised võimalused, kui harilikule põllumajanduslikule maale ühes tööstusega. Kui tahaksime Shveitsi nüüd jälle endile eeskujuks seada, siis peab võrdlema neid tegureid, mis ühel kui teisel pool mõjumas. Ja seal näete, et see näilik eeskuju veel seda ei ütle, mis teie näete seda mõnel pool ütleva.

Selge on aga, et kui meie nüüd oma põllumajanduse ringkonnale paneme teatava surve tööstuse-tollide näol ja sellega tõstame hinnas teatavaid tooteid, mis just põllumajanduse ringkondadele hädatarvilikud, siis ju oleks võimata öelda, et põllumajanduse ringkonnad ei pea üldse reageerima sellele. Siis juba muutub põhimõttelik küsimus, kas teraviljatolle üldse meil tarvis on, sootu teiseks. Loodud olukord sunnib siis teistsuguseid seisukohti arutama ja võtma. Ja ma kardan, et kuigi põllumeeste kogud kuidagi leplikult püüavad seda küsimust siluda ja ära oodata, siis see tollideküsimus läheb teravamaks, ja nad on sunnitud ka palju teravama seisukoha võtma kui praeguse konjunktuuri juures tarvis. Seal on nad sunnitud ka asunikudega arvestama. (N a e r pahemal pool.) Nõnda võib olukord kujuneda teiseks, kui nad ise seda soovivad.

Sellepoolest on tähtis, et meie tööstuse-tollide küsimust ei lahenda ainult teatavate tööstuseharude, liiati üksikute tööstuseettevõtete seisukohalt, vaid peame vaatama, kuidas see mõjub kogu tööstusele, veel kaugemale, kogu meie rahvamajandusele, eriti ka põllumajandusele.

Siin kerkib üles sootu uusi probleeme just selle loodud uue olukorra tagajärjel. Eriti selkorral, kui ootama jääme seda arenemiskäiku,

mis mõnda aega võtab, vaja vaadata sellele ometi ka tööstuslikult ja kaubanduslikult seisukohalt tõsisemalt, kui see vast mõnele tarvilik tundub.

Arvatakse, et kaupmehed väljas on ainult teatavate väikeste huvide pärast, kus ühel või teisel tuleb natuke kahju kannatada, ja sellepärast kõik see agitatsioon, mis nad toime panevad avaliku arvamise mõjutamise teel, on juhuslik ja vahest arusaamatust tekitav. Kuid ligemal vaatlusel on asi palju täbaram, kui see näib.

Meie majanduseringkonnad lepiksid, niipalju nagu kuulda, sellega, et kogu tööstuse ja tollide küsimust katsutakse arutada põhjalikult ja kokkukõlastada kõiki võtteid, mis seal tarvitada tahetakse, nii et mitte asjatut pinget sünnitada üksikute tööstuseharude vahel. Nüüd on aga tollidetõstmise tagajärjel üksikus tööstuseharus ja isegi üksikutes tööstuseettevõtetes tekkinud olukord, mis sünnitab tööstuseharudes suuri huvide vastolusid, kõnelemata sellest, et see mõju üldiselt meie rahvamajanduses esile tuleb.

Eriti huvitav on kuulda, kuidas suurtööstuse alal mõjub läbiviidud tollikõrgendus. On öeldud, et tollide suure hulga kindlustamiseks oli tarvis seesugused ägedad abinõud tarvitusele võtta. Meil on naha suurtööstuse alal õieti kaks ettevõtet, kus töötab 400 inimest. Nagu siin täna öeldi on neis ettevõtetes riigi krediidi kaudu läinud riigi raha mitusada miljonit senti. (A. R e i, stp: Tekstiiltööstuses.) Jah, ka tekstiiltööstuses. Ma ei hakka niipalju üksikuid summasid nimetama, need on kättesaadavad. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Aga krediiti on seal.

Mõnesaja tööliste kindlustamise seisukohalt ei saa sääraseid tollikõrgendusi õigustada. Sest Tallinnas üksi on ka edukaid kesktööstusi; ühes on 30 töolist, teises — 20 ja kolmandas vist ka 20. Need 70 töolist üksikutes ettevõtetes töötavad ilma riigi krediidita, nõnda et mingit tollikaitset neil vaja ei ole. Nad töötavad võrdlemisi puuduliku sisseseadega. Nii on ühes ettevõttes, kus 30 inimest töö, puudus ühest tähtsast masinast — zwickmasinast. See maksab 10.000 krooni või miljon marka. Seda raha ei ole ettevõttel saada olnud ja nüüd aetakse ilma selle tähtsa sisseseadeta läbi. Kui see masin oleks olnud, oleks see teinud odavamaks saapapaari 50 marga võrra

Sellele vaatamata töötavad need ettevõtted nõnda, et neil mitte ainult tollikaitset tarvis ei ole, vaid nad võistleavad nõnda, et suurtööstused ei saa vastu. Nimelt tulid paari aasta eest turule tooreskummi tallad. Need saapad lasti ühe suure tööstuseettevõtte poolt müügile üks paar 24 krooni. Neid hakati tarvitama, kuid

need ei olnud head. Tallad pudenesid, purunesid, läksid lahti j.n.e. Müük pidi seisma pandama. Selle ettevõtte müügikorralduses on 30 abitalitust. Kõigil pool nõuti neid töid. Et mitte piinlikku seisukorda sattudaotsustati astuda ühendusse ühe väikese ettevõttega, millel ei olnud 20 töolistki. See hakkas tegema saapaid ja viis müügile saapad 14½ krooni eest. Nüüd toodavad neid saapaid käsitöölised, näiteks Narvas 14 krooni eest. Suurettevõtted oma toredatest sisseseadetest hoolimata ei saanud seda teha.

Nüüd pannakse toll nahasaadustele, mitte ainult valmis saabastele, vaid ka nahale. Kroomnahatööstus on meil nime järgi olemas, meil on oma kroomnaha vabrik, aga meie kroomnahka ei ole turul näha olnud. Nüüd augusti esimestest päevadest peale on pandud käima Tallinnas kroomnaha valmistamine, aga sealt ei saa müügile saata tööstuseettevõtetele midagi, saaks aga oma tarvidusi täita. Nüüd on aga just need teised ettevõtted, mis suure majandusliku edukusega töötanud, niisugusesse seisukorda seatud, et nad peavad kroomnahalt maksma palju kõrgema tolli ja siiski seda nahka sisse tooma, seepärast et meil seda saada ei ole.

Seni maksis üks kilogramm nahka tolli 0,90 kuldfranki ehk 90 kuldsenti, mis teeb meie rahas välja umbes 65,7 senti. Nüüd on see tõstetud kahe ja poole kuldfrangile. Kuid need inimesed, kes kroomsaapaid tarvitavad, ei ole luksusartiklite tarvitajad, vaid sellest sisseveetud kroomnahast on valmistatud liht jalanõusid. Nüüd peavad need ettevõtjad, kes 14 krooniga võisid tooreskummi taldadega saapaid valmistada ja müügile saata, hindu tõstma. Oleks imelik, kui see ei mõjuks ka teistele.

Meil on umbkaudu kümme- või üksteist tuhat kingseppa. Need käsitöölised võistleavad meie suurtööstuse ettevõtetega nii edukalt, et nad odavamalt produtseerivad kui suurtööstused. Kui nüüd kõik sünnitid on seda nahka, mida meil ei valmistata, suurele tollile vaatamata siiski sisse tooma, siis tõstaks see paratamata kõigi jalanõude-tarvitajate kulusid. Kuidas seal elukalliduse tõusust mööda tahate pääseda on mõistatus.

Kuidas lugu kujuneks niisuguses suures ettevõttes, kus töötatakse 200 töölisega, võite kergesti ette kujutada kui kuulete, et üks tööline tallanaha ümbertöötamise alal töötab ümber 50 kilogrammi kroomnahka. 300 päeva jooksul oleks see 15.000 kilogrammi. Need inimesed saavad kõigest läbistikku 720 krooni aastas palka, kokku 54.000 krooni. Kui võtate 400 töolist, kes suurtööstuses töötavad, siis nende palk ei ole suurem, kui 60 krooni kuus.

Missuguseid kulusid ja kooramatusi peab aga siis meie rahvamajandus ja tarvitajaskond kand-

ma selleks, et nüüd seda paari asutust ülal pidada ilma, et aga nende tööliste olukord paraneks. Ma ei ole kuskil kuulnud, et nende palgad oleksid tõusnud.

Vaadake, siin on nüüd seisukord nõnda kujunenud, et meil üks ruutjalg musta kroomi maksis 105 senti või 1 kroon 05 senti, värvitud kroom maksis 1,3 kr. Nüüd tuleb juurde üle kümne protsendi tolli. Et see tollitõstmine siin niihästi naha kui ka valmissaaduste hinna üle kümne protsendi kallimaks teeb on psühholoogiliselt selge. Sest niipea kui kuskil üks kuluposten tõuseb, siis mõjub see juba stimuleerivalt, nii et teisi ka tõstetakse. Sellelt seisukohalt arvan mina, — ma ei hakka siin üksikasju enam ette tooma, vististi peaks küsimus iseenesest selge olema, — peab nüüd üsna kaine otsustades ja kaaludes tunnustama: nii lihtsalt seda tollidetõstmise asja ikka lahendada ei saa, et öeldakse, mis tehtud, see tehtud!

Nagu ma ütlesin, minul kui koalitsioonirühma esindajal ei ole püüdeks valitsust kukutada tulla, nagu mõned arvavad, aga asja huvides ei saa mina teisiti kui pean rõhutada, et seda küsimust tuleks põhjalikult arutada, enne kui see lõplikult saadakse otsustada. Riigikogu üldkoosolekul on see täiesti võimata; siin asi niiõelda tervel liinil tagasi lükata, oleks vast sama uisapäisa, nagu see tollidetõstmine on läbi viidud.

Palju tarvilikum oleks, et seda küsimust asjalikult ja põhjalikult kaalutaks komisjonis. Kuid see küsimus ei tohi komisjoni selleks minna, et seda natuke üle siluda, ja asi läheb nii nagu seni läinud, vaid seal peab see sisulikult tõesti läbi arutamata ja kaalutama, — mitte ainult mõne üksiku tööstuseettevõtte tulukuse ja töötamisvõimaluste kindlustamise seisukohast, vaid kogu meie rahvamajanduse ja elukalliduse küsimuse seisukohast.

Missuguseid otsuseid seal komisjonis tahetakse teha, seda ei taha ma siin ette aimata. Et aga seal nüüd kõik nii libedasti läheb, seda ma ka ei usu. Sellepärast arvan mina, et meie selle valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu küll peame komisjoni saatma ja selle arutamisel siis arvesse võtma kõik momendid, mis tähtsad, kuid ilma et seal nüüd saab kuidagiviisi üksiku ministri või kogu Vabariigi Valitsuse olemasolu seisukohalt asja kaaluda, vaid see tuleb asjalikkudel kaalutlustel läbi sõeluda, et niisugune otsus tehtaks, mis rahuldaks kogu meie rahvamajandust, eriti meie tarvitajaskonda, arvesse võttes õigustatud huve, mis on meie tööstusel ja põllumajandusel.

Riigivanem O. Strandman: Kuna suur hulk sõnavõtjaid on, igatahes üksikuid

kõnelejaid Riigikogu liikmeid, siis on arvata, et meie täna seda küsimust ei lõpeta, ja arvatavasti tuleb homme vaidlusi jätkata. Teiselt poolt näen mina, et on suur hulk riigiametnikke siin, ja sellepärast tahtsin paluda Riigikogult mõne minuti, et üksikute härra Tõnisson'i seletuste kohta sõna võtta. Mina tahaksin enne ühe faktilise märkuse teha. Loomulik, et mina ei ole saapatöösturitega läbi rääkinud, üks käis minu juures, teisi ei ole ma näinudki. Kuid kõige huvitavam on siin see, ja ma ei saa seda kahjuks ütlemata jätta, et saapatöösturite esindajana on Majanduseministeeriumile andnud andmed endine härra Tõnisson'i aegne rahaminister härra Teetsov. Kui neid andmeid oleme usaldanud, oleme omaks võtnud, siis võisime nendega rehkendada, siis ei olnud põhjust arvata... (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) See ei ole argument, see on psühholoogiline moment, ja kui see teile midagi ei ütle, siis ütle see meile. (K. A s t'i, stp vahelhüüe.) Milleks Teie nii ärritute? (K. A s t, stp: Siin on teisi psühholoogilisi momente, ja kui häbematus jätkub...) Ma ei tea, mis häbematus siin on. (K. A s t, stp: Siin on muid psühholoogilisi momente.) Mispärast, härra Ast, see Teid nii väga ärritab? (K. A s t, stp: Halb on kõrval kuulata.) Miks ei pea ma ütleva, ja kui see vale on, siis tehke selgeks. (K. A s t, stp: See on nurgatagune löök.) See on otsekohe ja avalikult öeldud. See on öeldud avalikus kohas, kus kõiki asju selgitatakse, ja ma ei saa aru, mispärast on see nurgatagune löök. Nähtavasti on Teie mentaliteet teistsugune kui minu oma, ja meie ei saa kokkulepet. Kuid tõepoolest ma ei tea, mis siin võib olla, kuid konstateerin, kust on Majanduseministeerium andmeid saanud. Ma ei ole härra Teetsov'it näinud, kuid seal on ametnikud, härrad, kes... (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Kui härra Ast arvab, siis on tema kui aumehe kohus tulla välja, sest valitsus ei luba, et ta liikmete vastu kahtlustustega välja tullakse. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt: Miks?) Ei saada välja tulla. (K. A s t'i, stp vahelhüüe.) Mispärast härra Ast nii ärritatud saab? Nüüd teine küsimus.

Härra Tõnisson, kui ta rääkis ametnikude küsimusest, ütles, et mina olevat nimetanud meie ametnikke saamatuiks, võime- tuiks ja tegujuetuiks. Ma tähendasin need sõnad enesele üles. Ma sain praegu just eilse kõne stenogrammi, lugesin selle läbi ja ei leidnud kuskilt niisuguseid sõnu. See stenogramm oleks ka Teile kasutada, kui soovite. Võiksin ju ette lugeda, mis see stenogramm sisaldab, kuid midagi sarnast ma öelnud ei ole. (O. G u s t a v s o n'i, stp vahelhüüe.) No lugege siis ise läbi. Kuidas üldine

mulje on, — see on väga subjektiivne — ja ega subjektiivne mulje tähtis ei ole.

Mis puutub meie ametnikkudesse siis ei ole ma kuskil öelnud, et Majanduseministeeriumi praegustel kohtadel seisvad ametnikud ei suuda täita oma ülesandeid. Ma jagan täiesti härra Tõnisson'i arvamist, et neid ametnikke on liiga kokku tõmmatud, seal on palju suuremaid ülesandeid täita kui praegune ametnikkude koosseis täita võiks. Ma kordan, need ametnikud ei ole minu ja härra Majanduseministri arusaamise järgi rakendatud minu poolt etteoodud ülesannetele, vaid neid tuleb alles selleks ette valmistada. Kui siin öeldi, et teatava aja jooksul saame siiski andmeid, siis arvati peaausjalikult just meie statistika keskbürood. Meie teame väga hästi, et meie statistika keskbüroo on võrdlemisi hästi korraldatud, kuid praegu ei ole jutt statistika keskbüroost, vaid Majanduseministeeriumist ja sellest, et Majanduseministeeriumi ametnikke kavatsetakse osalt teisele tööle rakendada teatava kindla süsteemi järgi, nii et need, kes asja otsustama peavad, kindla informatsiooni saavad. Praeguste palkadega ja praeguste koosseisudega on raske Majanduseministeeriumi ametnikkudel täita neile pandud ülesandeid, ning meil tuleb uusi ametnikke juurde palgata. (J. Piiskar, stp: Kuidas jääb siis koondamisega?) Koondame, kus koondada saab. 46 ametit on koondatud aktsiisivalitsuses, sest seal on töö teisiti korraldatud. Aga kui tulevad teatud riiklikud ülesanded täita, siis tuleb raha leida, sest riik on riik ja ta peab elama. Seal ei saa üksikule väiksele summale vaadata, kui tuleb välja anda. Miks Teie selle vastu olete, et aktsiisivalitsuse ametnikke ei tohi kokku tõmmata, sellest ma aru ei saa. (J. Piiskar, stp: Ma ei ole poolt ega vastu, ma küsin, kuidas sellega on.) Kui on riiklik ülesanne, peab selle teostama. Seal, kus ametnikke liiga palju üksikute ülesannete täitmisel, tuleb neid vallandada. See on otstarbekohane ja teisiti ei võigi olla. Kui praegune valitsus jääb ametisse, siis ta asub selle töö teostamisele, milleks peab ta rahasummasid leidma, sest ta peab selle meie riigi majanduseelu korraldamiseks ja uute sihtide ülesseadmiseks tingimata tarvilikuks. See on praeguse valitsuse seisukoht. Siin tuleb muidugi Riigikogul oma seisukoht võtta, kas ta selle vastu võtab või mitte. Praegu on lood nii, ja selle peame meie tarvilikuks.

J. Tõnisson (rhv, fakt. märk.): Et endise rahaministri isikut võimalikuks on

Koosolek lõpeb

Õige.

Koosoleku sekretär (allkiri).

arvatud vaidluste hulka kiskuda, siis konstateerin, et see avalik hoop mind ei taba ega ka härra Teetsov'it, vaid siin otsustatakse selles küsimuses vist sootu teisiti. Kui härra Riigivanem tahab seega öelda, et tema muidu ei ole andmeid saanud tollitõstmise põhjendamiseks, kui härra Teetsov'i kaudu, siis on ju see kõige õelamaks tõenduseks veel sellele, et mina öieti olen ta eilseid sõnu tabanud ametnikkude hindamisel. Ma arvan, kui endine rahaminister Teetsov on nahatõustuse seisukohalt midagi esitanud, siis tema juba selle eest hea seisab. Et see, mis ta öelnud, korralik on, seal ei ole kahtlust. Mina aga kõnelesin sellest, et meie ei saa üksiku tööstuseharu, liiati nahatõustuse, üksiku eriharuru või ettevõtte seisukohalt otsustada tollideküsimust. See on minu üldine lähtekoht. Mis puutub sõnadesse, mida Riigivanem eile oma teadaandes ametnikkude hindamises tarvitanud, siis ei arvanud ma tõesti tarvilikuks neid sõnu tsiteerima hakata ja neid interpreteerida, — see oleks palju aega võtnud. Ometi oleksid tagajärjed samad olnud ja oleksime neile samadele järeldustele jõudnud, mis tegime. Sest seal oli selgesti, kuigi küll mitte kindlasti, see hinnang läbi viidud nõnda halvaks panevalt, nagu ma juba rõhutasin, mida meie riigiteenijaskond on vaevalt ära teeninud.

Mis puutub nüüd sellesse, et tahetakse Majanduseministeeriumis ametnikke teistele aladele rakendada kui seni, siis see on vist iga valitsuse ja valitsuse liikme ülesanne olude ja aja kohaselt tööjõudu kasutada. Kui aga Riigivanem rõhutab seda, et ametnikud ei ole neile ülesannetele üldse kohased, siis...

Juhataja: Rkl. Tõnisson, Teie kaldute kõrvale faktilise märkuse piiridest.

J. Tõnisson (rhv):... see on teine asi. Konstateerin aga, et siis niisugused etteheited praegusel puhul on ülekohtused.

Juhataja: Teie kõneaeg on läbi.

Vaheaeg kl. 22.22 min. — kl. 22.31 min.

15. Järgmise koosoleku määramine.

Sekretäri teise abi J. Piiskar'i ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek homme kell 17. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 8, lisa nr. 4.)

Juhataja: Ettepanek on tehtud, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

kell 22.36 min.

Kinnitan.

Koosoleku juhataja (allkiri).

